

**ANIMADVERSIONES
IN FEBRES ESSENTIALES**

CURANDI METHODUM

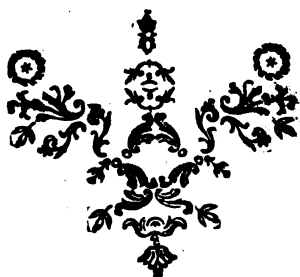
QUIBUS ACCEDIT

SCHEDIASMA

DE JUSTO VESICANTIVM VSU

A. & M. D.

NATALIS LETTIERI.

N E A P O L I T
EX TYPOGRAPHIA RAYMUNDIANA
MDCCLXXXII.

Superiorum Permissu.

961

11FV
0902

EXCELLENTISSIMO MARCHIONI
D. ANGELO CAVALCANTI

REGIÆ CAMERÆ SUMMARIÆ
LOCUM TENENTI

REGII NOSOCOMII INCURABILIIUM
MODERATORI SUPREMO &c.

Natalis Lettieri S. P.

Um multis officiorum no-
minibus TIBI Excellentiss.
Marchio obstrictus viverem; nemo
profecto crediderit, me illud consi-
lii capere potuisse, ut non sine
ambitione, atque ad capeffendam
gratiam TIBI potissimum hanc qua-
lem.

a. 2

lenamque lucubrationem consecra-
rem. Non modo enim tot inter
competitores ad Cathedram Physi-
cæ ac Geometriæ in Xenodechio
Incurabiliū, atque ex ea ad alte-
ram Antepraxeos & Physiologiæ,
data opportunitate conscendere mi-
hi concessisti: sed, quod maximum
reputo, in numero eorum, qui Me-
dicam Disciplinam inibi exercent
conscribi, ut quas meditabar Ani-
madversiones facilius confirmare pos-
sem, benigniter annuisti. In mo-
re est positum eos, qui Patronum
nacti sunt, eximiis eum laudibus
extollere: verum Gentem tuam ve-
tusta nobilitate clarissimam, atque
TE, qui tot ac tam magna Inno-
centiæ, Fidei, Prudentiæque in Su-
premo Magistratu, cui Inclytus
REX Noster divino pene consilio
te præesse voluit, documenta dedi-
sti, ut in publicis negotiis admi-
nistrandis nulla publicæ rei tracta-
tio

rio inciderit, quam tua non expectaverit sollertia, laudibus conceleberrare, novum non prosequeretur opus, cum jam omnium sermone percrebuit; atque onus meis humeris impar ferendum assumerem; quade re manum de tabula suspendere rectius existimavi. Quum vero acceptis paria unquam referre me posse nonnisi insanus sperarem; eo tamen adnitendum credidi ut aliquando perpetuam benevolentiae erga me tuae memoriam, summæque erga te reverentiae atque observantiae monumentum palam exigere: certum enim est qualicumque potius, quam nullo grati animi argumento testificari. At ita me a referenda gratia expedio, ut novo beneficii vinculo adstringar, si opusculum hoc tuo inscriptum nomine in lucem emittitur; non solum enim id consequor, ut auctoritate tua & sapientia vel probetur, vel

a 3 cer-

certe ab omni obrectationis periculo defendatur: sed & ornamentum non vulgare a nominis tui splendore nanciscetur. Non est fateor libellus meus rerum sublimium copia repletus, non antiqua eruditione exornatus, admoneo potius Tirones, Medicosque quosdam vulgares, non doceo: atque doctissimorum Virorum, qui suis tentaminibus viam nobis sternere conati sunt, præcepta clarius & accuratius, atque collectim expono. Hunc libellum Tibi do, atque dedico; minimeque vereor quin æquissimo sis animo accepturus: scis enim probe summis Viris & quum gentilitia virtute ac nobilitate, tum potissimum sua claris, atque supra mortaliū sortem constitutis, non tam munera quam offerentium animum ponderari. Vale Excellentiss. Vir, & Reipublicæ bono nate iterum Vale.

*Dabam Neapoli IV. Kal. Martias.
Anno Æra Vulgaris MDCCCLXXXII.*

LECTOR BENEVOLE.

SI quod morbi genus est maxime frequens ac perniciosum a quo ferre nullus homo integro vitæ suæ curriculo immunis , & quo ferre omnes diem obeunt extremum, sine controversia Febris est : at nunquam omni ævo medicæ rei scriptores adeo inter se discrepantes , quam in Febris natura ejusque causâ proxima definienda : ex quo factum est ut vaga semper , atque incerta Februm medendi methodus existerit . Galenici cum ab humorum corporis putredine Febrim accendi ; atque ab humido putredinem produci atque foveri crediderint ; aquæ potum febrientibus ægris omnino interdixerunt . Jacobus Sylvius Calorem non esse Febris causam, sed effectum & symptoma; pulsusque celerem non celerioris, sed tardioris sanguinis motus indicium esse censuit ; Februmque omnium essentiam in coagulatione ac visciditate sanguinis

con,

consistere opinatus est ; phlebotomia propterea & temperantibus remediis proscriptis, spirituosâ, atque volatilia pharmaca commendavit . Helmontius , & Campanella Febrim non esse morbum, sed morbi medicamen , a natura adhibitum ut peccantem materiam humoribus circumfusam eliminaret, asserere non dubitarunt ; eaque propter verum curationis scopum esse ignem febrilem per calefacientia , & naturam roborantia augere , docuerunt . Henricus oblivione jam sepultam Dioclis sententiam excitans Febres omnes a viscerum inflammatione deduxit : cumque inflammatio præpeditum sanguinis circuitum denotet ; damnatis idcirco phlebotomia purgatione, ceterisque remediis, ad medicamenta dissolventia spirituosâ, alcalia volatilia confugiendum inculcavit . Cartesiani suis innixi principiis in naturæ statu materiam subtilem veloci cursu massam sanguinis continenter permeare, & recto tramite poros ejus percurrere opinati sunt : eaque ratione in humoribus fermentationes produci atque
fo-

foveri. At si contigerit poros illos crassiori materia oppleri; illius materiae velox & continuatus transitus intercipitur; qua de re ingentes illa excitat motus, quos Febrim appellant; ad quam curandam ea necessaria judicarunt quæ crassam materiam poros obstruentem solvere, ac per sudores, aliasque vias eliminare valerent, ut materia subtilis liberum iter nacta, non impetuose, sed leniter & secundum naturæ leges per humorum substantiam permeare possit. Quidam Chemicis experimentis innixi febrilem materiam nil aliud esse, quam salem acidum coagulantem & nerveas membranas lancinantem sibi persuasere: alii contra salem alcalinum urinosum in sanguinea massa cumulatam propter alicujus sensibilis, vel insensibilis evacuationis suppressionem accusarunt. Nonnulli particulas quasdam venenatas, ex quibus expansiva spirituum animalium facultas obruitur, finxerunt. Alii Febris naturam in spasmo generis nervosi & vasculosi sitam esse contenderunt. Septicas hoc est putridas particulas Februm

brium causam proximam alii crediderunt. In Virium quoque Vitalium & muscularium improportione Febris naturam alii collocarunt. Nimius essem si cunctas hactenus excogitatas medicorum opiniones in medium afferre vellem. Deponenda propterea exclamabat Baglivus opinionum commenta, & cum natura cohabitandum, ut omnibus rite perpensis, vera Februm causa proxima, atque natura detegatur, quæ omnibus Febribus, earumque symptomatibus perfecte possit quadrare. Id totis animi viribus assequi conati sumus. Sed ea in re exponenda sinceritatis ac diligentiae plurimum, licet elegantiae parum, quippe medicum non Rhetorem ago

*Non nobis licet esse tam disertis
Qui musas colimus severiores*

Martialis

An veritatem attigerim, tuum est judicare. Rogo tantum Te, Lector benevole, ne judicium tuum proferas, quin prius experientiam, Naturamque consuleris

V A L E

IN-

INDEX CAPITUM.

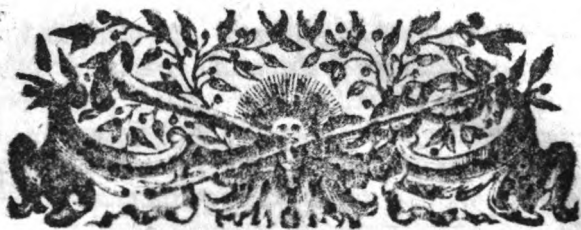
INTRODUCTIO.	Pagi.
CAP.I. <i>Q</i> uid Febris essentialis nomine veniat designatur.	2
CAP.II. De Causa proxima Februm Essentialium.	6
CAP.III. De Evidentibus Februm Essentialium Causis.	41
CAP.IV. De Februm Essentialium Symptomatibus.	57
CAP.V. An expediat Febres Essentiales in ipso exortu extinguere.	58
CAP.VI. De Recto Peruviani Corticis usu in curatione Februm Essentialium.	67
SCHEDIASMA. De justo Vesicantium usu.	107

**Non fingendum , aut excogitandum quid;
sed inveniendum quid Natura faciat aut
ferat**

Verulamius de augmento Scientiarum

**Non plures admittendæ sunt causæ effectuum
naturalium, quam quæ veræ sunt , & iis
~~explicandis~~ sufficiunt .**

Newton Philosoph. Reg.

*Ad Rectam & Facillimam Febres Es-
sentialia curandi Methodum Expe-
rientia comprobata.*

INTRODUCTIO.

I. I de humanis opinionibus licet
unquam dubitare, potiori sane
jure de Medicorum sententiis,
quippe quæ non semper soli-
dis innituntur principiis, dubi-
tandum. Quamplures errores,
& præjudicia in Arte Medica a sedulioribus
Viris tot sæculorum decursu detecta, & dis-
sipata fuisse in compertis habemus. Utinam
nulla amplius essent. At quis unquam sanæ
mentis est, qui id sibi persuadere poterit?
Nostra fortassis, & fera ætas erronea depre-
hendet ea, de quibus veteres certi erant, at-
que recentiores minime audent dubitare.
Præjudicium valde perniciosum apud quo-
sdam medentes in Februm essentialium cu-
ratione regnare apertissime mihi quidem vi-
detur, quo detecto, atque dissipato, recta Fe-
bres

A

bres essentielles curandi ratio in clariori lumine collocabitur. Præmissa itaque Febris descriptione, ejusdemque causa proxima, atque evidentibus perpensis, problema magni momenti, a quo recta Februm curandi methodus pendet, resolvere aggrediemur.

C A P. I

Quid Febris Essentialis nomine veniat declaratur.

II. **M**Orbum, de quo agere exordimur, ab humani corporis calore præternaturali, symptomate scilicet patentiori, nomen accepisse apud Græcos, Latinosque satis superque manifestum est. A Græcis enim πυρετός, απο τῆς πυρός hoc est ab igne, a Latinis vero Febris a veteri & obsoleto verbo ferbeo nuncupatur. Valde tamen inter se discrepant Medicinæ scriptores in Februm natura, causaque proxima definienda. Pro varietate sectarum, alii Febrim calorem dixerunt præternaturalem in corde accensum; fermentationem item præternaturalem & turbulentam alii; nonnulli sanguinis vitium vel a qualitate, vel a quantitate, vel a motu, vel ab horum aliquibus simul sumptis, vel ab omnibus ortum; aliqui Febris naturam in spasmo generis nervosi, & vasculosi sitam esse contendunt; alii denique, ne longior sim, in vitalium et muscularium virium im-

pro-

proportione collocant. Verum Febris natura³
innotescere nequit, nisi prius ejus causa pro-
xima detecta & declarata.

III. Modo autem, ut quid apud medentes
Febris nomine veniat intelligatur, præstat
concinnio rem aliquam ejus descriptionem a
phænomenis petitam in medium asserre. *Fe-
bris est morbus sive affectio præter naturam
universi corporis, alias cum horripilatione,
plerumque cum calore affligens, semper au-
tem cum pulsum celeritate & frequentia, &
respirationis difficultate aliqua præternaturali:
item cum functionum reliquarum omnium ali-
quali læsione.* Antequam in causam proximam
& immediatam harum læsionum omnium, quæ
Febris præsentiam declarant, inquiremus, ani-
madvertendum, nostri instituti esse, de Febri-
bus tantum essentialibus dictis agere, earum-
que veram rectamque curationem patefacere,
minime vero de symptomaticis, quarum sa-
natio a morbi primarii, cujus symptoma sunt,
curatione dependet.

IV. Essentiales Febres nuncupamus, quæ
ita corpus universum occupant, & affligunt,
ut pars quæpiam peculiaris, quæ Febri pri-
mum fomitem suggererit, eamque conserve
& alat, designari non possit: Febres vero
quæ ab apparenti & certo partis peculiaris
vitio consurgunt, & si in iis totum simul
corpus ægrotare videatur symptomaticas di-
cimus.

V. Quæ cum ita sint, habitualibus, & in-
flam.

4
 inflammatoriis quibusdam Febribus ab externa
 causa excitatis, forsan etiam variolosis &
 morbillosis exceptis, reliquas Febres omnes
 quocumque nomine ab auctoribus designatas,
 continuas nimirum, vel intermittentes, acu-
 tas vel chronicas, benignas vel malignas,
 continentes & inflammatorias ab interna cau-
 sa genitas, essentielles appellamus. Excipi-
 mus autem ab essentialium censu habituales,
 hecticæ vulgo dictæ, quippe quæ a solido-
 rum vitio, & inde plerumque orta cacochy-
 mia purulenta nascuntur: excipimus & inflam-
 matorias ab externa & evidenti causa natas
 puta a magnis vulneribus, contusionibus, os-
 sum fracturis, ambustionibus, item a vene-
 nis vel haustis, vel externe applicitis, simili-
 busque causis. Advertendum tamen vulneratis,
 fractis, ambustis, vel contusis non raro essentielles
 quoque Febres accedere, quæ tales censendæ
 si periodum fervare, ceterisque essentialium
 Februm symptomatibus stipatæ videantur. De-
 nique variolosæ & morbillosæ Febres, qua-
 rum causa proxima adhuc abdita, a Februm,
 quas essentielles dicimus, numero extrudendæ
 quoque videntur.

VI. Mirum profecto nonnullis videbitur nos
 sub censu Februm essentialium & inflamma-
 torias omnes ab interna causa genitas com-
 memorasse; præsertim cum fere semper a
 medentibus inflammatoriæ stases tanquam mor-
 bi primarii & essentielles, e contrario febres
 illis adjunctæ tanquam symptomaticæ acci-
 piuntur.

piuntur . Etenim practicæ medicinæ scriptores hepatis , uteri , pleuræ , pulmonum &c. inflammationes tanquam morbos essentialiaes, nunquam vero tanquam Februm symptomata, ex inveterato præjudicio (quod maxime dolendum) curandos docent . Atqui si licet eloqui quod sentio ; Ego quidem experientia multiplici edoctus , nec non Felicis Plateri sagacissimi practici auctoritate (1) suffultus, ejusmodi inflammatorias affectiones non primarios morbos, sed Februm symptomata semper esse censeo . Vellem saltem medentes de hac re dubitare , naturamque ipsam accuratius consulere , sed proposita veritas ex infra dicendis clarius innotescet .

VII. Neque lymphaticæ Febres a numero essentialium expungendæ videntur . Nam Febres lymphaticæ , cujusmodi sunt quæ cum podagra , arthritide , rheumatismo , catarrhis copulantur , tanquam inflammatoriæ , licet ejusmodi inflammationes in suppurationem fere nunquam terminentur , accipiendæ , lymphatica sane Febris omnium inflammatarum levissima est ; adeoque non secus ac Febres inflammatoriæ supra recensitæ inter essentialiaes numeranda . Uno verbo Febres essentialiaes dicimus eas omnes , quæ ab una similique interna causa , varia tamen ratione disposita , enascuntur ; quam causam sequenti capite exponere satagemus .

A 3

CAP.

(1) Vid. Franc. Torti Therapeut. Special. Lib. V. Cap. 1.

C A P. II.

De Causa proxima Februm Essentialium.

VIII. **V**ariis nominibus sæpe eandem Febrim indicari apud medicinæ scriptores cuique Artem Medicam profitenti exploratum esse reor: ut plurimum enim, neglecta causa, ex symptomatibus nomenclaturam deducentes, tot finxerunt nomina, quot paulo graviora symptomata in illis occurrebant, quibus non aucto Februm numero, Medicinæ tamen progressibus, & ægrotantium curationi obstiterunt. Quamquam autem Febres plurimæ ratione symptomatum diversæ appareant; ex origine vero non adeo differenti pendent. Operæ igitur pretium me facturum existimavi variis rationum momentis, atque auctoritate celebriorum medicinæ scriptorum ostendere Febres omnes essentielles ab una interna, & proxima causa, Bile nimirum, diverso modo affecta accendi, atque foveri; ut palam fieret non valde diversa methodo eas curandas esse. Primus, quod sciam, Cl. Tissot, ad pauca tantum genera Febres cunctas referendas censuit (2). Eas, inquit, *tum auctorum lectione, tum maxime experientia edoctas, ne una quidem excepta, ad intermittentes, inflammatorias, putridas, aut ex iis copulatas esse redigendas.* Verum & pauca hæc ab ipso

(2) De Febri Biliosa Lausannensi:

7
ipſo ſtatuta genera ab una Bile produci oſtendemus.

IX. Veteres certe, qui ſeduliores in obſervando, quam excogitando fuere, Febrim Hæmitritæam, Trithiophyam, Typhos omnes, Lypyriam, Epialam, Cauſus, quæ omnes malignæ audiunt, nec non periodicas omnes a Bile circa præcordia congeſta oriri cenſuerunt, & ſanarunt medicamentis Bili infeſtis. Unum aut alterum locum ex Hippocrate excerptum in medium aſſerre ſit ſatis. *Febres plurimæ*, inquit, (3) *a bile fiunt, præſertim continens, quotidiana, tertiana, & quartana*; & alibi (4), *Ubi febris adeſt, ſitis fortis lingua aſpera & nigra, color bilioſus eſt, & ſputa bilioſa, & ager extrinſecus frigidus ſit, intrinſecus valde calidus, ibi conducunt frigeſcientia, & morbus a Bile ſit, cum mota intra corpus firmata fuerit*. Tanti magiſtri veſtigia præmentes ſubſequuti deinceps Medici, quaſdam ex memoratis Febribus nonniſi a Bile derivarunt. Alberti, ut eſt apud Tiſſot (5) aſſeruit Cauſum eſſe ſummum Febris Cholericæ gradum: Jurner, & Hoffman. uno eodemque capitulo de Febre Bilioſa & Cauſo pertractant: Laud. Hoffman (6) morbos exponens, qui a Bile perverſa,

A 4

& ad

(3) Lib. de Natura human. §. 27.

(4) Lib. de Affectionibus §. 11.

(5) De Febri Bilioſa Lenſannæſi.

(6) Tom. VI. Oper. de Bile medicina, & venæ. corpor. §. 2. edition. Genève.

& ad sanguinem traducta fiunt, eos inter præcipue Febres, & quidem Biliosas dictas, tertianas duplices, continentes recenset: & alibi (7). *contra ea*, inquit, *plurimæ dantur Febrium species, ut Biliosæ, Quartanæ, & Tertianæ æstivæ, quæ plerumque post diuturnam & præcalidam, & siccam tempestatis constitutionem a Bile nimis intemperata, & acri, calida & volatili incunabula trahunt.*

X. Joannes Huxam a Bilis potissimum vitio omnes Febres malignas dictas repetit [8]. *Bilis partes*, ait, *procul dubio in omnibus putridis, malignis & petechialibus nimium præ aliis dominantur. Felle vesicula, ductusque biliferi semper in illis nigra, & viridi Bile repleta inveniuntur, qui morbo pestilenti fuerunt necati; sic quoque ventriculus duodenum, ceteraque Quod si nunc putrida hæc Bilis non educitur, ista magis, magisque corrumpitur, & magnam anxietatem, ventriculi ægritudinem, dolorem, ceteraque excitat; atque resorpta, & ad sanguinem delata mala inducit infinita, genus nervosum valde irritat, crasim sanguinis destruit & lympham in arrodentem pervertit ichorem*

(7) Ibidem de recto Cortic. Chin. usu in Febr. intermitt. §. 27.

(8) Cap. de Putridis, Malign. & Petechial. Febris.

rem (9). Magnus Boerhaavius [10]. *Bilis, flava, inquit, vitellina, porracea, æruginea, isatodes, solo motu, convulsione, animi affectu, sæpe nascitur, causa vix explicata hactenus; producit autem multos malosque morbos, nauseas, horrorem contra cibos, tormina, flatus, borborygmos, Diarrhæas, Dysenterias, acutos morbos, Febres, convulsiones.* Præterea modo laud. auctor paulo post (11) inflammationes, Gangrænas, sphacelos, dolores atrocissimos a Bile atra excitari autumat. Uno verbo ex Boerhaavii sententia degenerata & vitiosa Bilis Febres pro-
gignit, & symptomata quæcumque febrilia.

XI. Veteres itaque omnes, & ex recentioribus plurimi a Bile multas Febres fieri aperte

(9) An non Febres omnes pestilentes ab una venenata Bile nascuntur? Factum procul dubio quandoque ut Biliosa Epidemica Febris cum pestilentia confunderetur. Refert sane Livius ab Urbe condita ad ann. 450. Romanos quindecies pestilentiam passos fuisse; quin Lancisius Dissert. de advena Romani Cæli qualitate multo plures fuisse eo temporis spatio ex eodem Livio colligit. At scite advertit Pringlius non pestilentias, sed epidemicas malignas Febres fuisse. Et Galenus Hamitritæam, quæ certe maligna, Romanæ Urbis Febrim appellat. Hæc forsitan ratio est cur olim facultas Medica Neapolitana Chinchinam adversus pestem utilissimam censuit referente Sebastiano Badio Medico Gennensi in lib. Anastasis peruviani cortic. ann. 1663. edito.

(10) Instit. Medic. §. 788.

(11) Ibidem §. 789.

te fatentur. At recentiores isti licet vitiatam Bilem Febrium proximam causam censeant: eam vero putridam & alchalescentem credunt, atque cum aliorum humorum putredine confociatam Febres accendere statuunt: Contra Bernardinus Zendrinus a Bilis aciditate (12) febres fieri opinatur, Sed de his commodius loco suo dicemus.

XII. Nonnulli præterea a Veterum sententia desciverunt, vel quia Bilem non sanguinis faciem, & animali æconomix infestam, ut illi opinabantur, sed succum hepatis ope a sanguine secretum, & variis usibus destinatum agnoscentes, ad tot diversas febres, ac tanta & tam varia symptomata excitanda minime idoneum crediderunt: vel quia Bilem copiosam ab ægris evacuatam, Febris potius effectum, quam causam cum Frider. Hoffman. judicarunt. *Quare*, inquit ipse (13) *veteres Bilem, quæ excernitur, causam febris habuerint, quæ tamen potius ejus est productum*: atque præsertim cum post copiosas egestionem biliosas in cadaveribus cystidem Bile turgidam deprehenderint. Repudiata itaque veteri sententia alii alias Febrium proximas causas pro diversitate Hypothesium, varietateque seclorum commenti sunt. Verum quoniam posita una Bile vitiosa pro Febris causa proxima, non modo cunctæ discrepantes

(12) Trattato della China China.

(13) Tom. VI. Oper. de Bile medicin. & venen. corporis §. 12.

tes opiniones, alibi recensitæ, cum Veterum & nostra, conciliari possunt; verum etiam quæcumque a Medicinæ scriptoribus de Febris natura, causis evidentibus, recidivis, symptomatibus, antecedentibus, & concomitantibus, Febrisque sive salutaribus, sive perniciosis effectibus adhuc prolata sunt, facili negotio intelliguntur; necesse igitur non est tot diversarum Hypothesium vanitatem, & futilitatem demonstrare; sufficit dumtaxat animadvertere ex iis nullas cum recta Febres curandi methodo perfecte quadrare.

XIII. Quamquam Frider. Hoffman. loco indicato, Bilem copiosam ab Ægrotis egestam Febris potius effectum, quam causam censeat, eo præsertim argumento inductus, quod Cystis fellea, ut advertit Hildanus, post copiosas evacuationes biliosas in cadaveribus bile referta deprehendatur: veruntamen & ipsemet variis suorum Operum locis Bilem Febris causam esse apertissime (14) docet. Et quidem parva licet Bilis quantitas multam lympham intestinalem, & excrementa ipsa flavo colore inficere valet; ex quo fit ut Bilis excretiones aliquando copiosissimæ videantur. Nec parva certe est Bilis copia, quæ quotidie in hepate secernitur, adnotantibus Borello, & Revenhorstio; quin& per Febrim ipsam copiosiore (15) sic-

(14) Loco citato §. 2. 12. 22. & alibi.

(15) Nam per Febrilem calorem eliquatur plagues

feri Bilis secretionem minime inficiendum. Verum neque Bilis secretio copiosior per Febrim facta, neque observatio cystidis Bile turgidæ in cadaveribus post copiosas Bilis evacuationes impedit quominus ab ejus vitio Febres accendi dicamus. Immo fortassis iis mors supervenit ex eo quia cystica Bilis non omnino e sua sede effundi, & extra corpus eliminari potuit: in iis contra, qui ex Febribus essentialibus surgunt, cystim fere inanem remanere credendum, quoniam plerumque debellatis Febribus per copiosas evacuationes biliosas, medentes ad ea remedia confugere coguntur, quæ deficientis bilis vices præstent, cujusmodi saponacea & amara. Quid plura cum linguæ amarities, quæ Febres essentielles ut plurimum antevertit, vel comitatur, sicut & nausea, immo anxietas, Bilis evacuationes cum euphoria, & ea omnia, quæ mox adjiciemus, Bilis vitium Februm essentialium causam proximam esse, non vero unice effectum, satis superque evincunt.

XIV. Præterea Bilem degeneratam Februm omnium, & præsertim epidemice grassantium causam immediatam esse argumento sunt cum Dysenterix (16) Diarrhææ, Colicæ

guedo & sanguini traditur, ac propterea salinis moleculis consociata, Bilis copiosæ secretioni generandæ idonea evadit.

(16) Et sane grassantibus epidemicis Febribus Diarrhææ, Dysenterix, & colica biliosa frequenter

æ Biliosa, & Erysipelata, quæ tunc temporis sævire observantur; tum pleuriticorum spu-

accidunt, quod etiam animadverterat Sydenhamus Sect. I. Cap. 2. de Morbis Epidemicis, pariter, inquit, cum Dysenteria dicto tempore præcipue fuerint grassata, Febris, quæ eo anno, infestat, earundem indolem non leviter æmulatur, nisi quod illæ causam morificam per sedes eliminant Et sane Dysenteria, de qua agitur, ipsissima illa Febris est; hoc tantum discrimine, quod introvertatur, & in intestina se exonerans, per eadem sibi viam faciat. Idem docet sedulissimus Pringlius in observationibus de Morbis Castrensibus ex anglico idiomate, ab Archiatro Franc. Serao in italicam linguam nitide versis Part. III. Cap. V. §. 3. Le febbri cominciano ad essere frequenti mentre la Dissenteria tuttavia sussiste: che questi mali passano tal' ora l' uno in un altro. Quod etiam Part. I. Cap. 1. clarius affirmaverat. Id ipsum in funestissima neapolitana Epidemia ann. 1764. post annonæ dirissimam caritatem observare datum fuit. Quin immo adnotatione dignum, eos, qui a Diarrhæa corripuntur, a febre non infestari. Idem quoque dicendum de Colica biliosa, quæ excitari quoque solet inter febres epidemicas, ut testatum reliquit laud. Sydenh. Sect. IV. Cap. VII. Dum hæc scribebam ad me consulendum accessit Presbyter annorum circiter 32., temperamenti biliosi, retulitque se antea ætatis annis, accedente æstivo calore, febre corripì solitum: at paucis ab hinc annis, cum in Urbe hac domicilium suum statuisset, æstivo tempore non amplius febre, sed effræni diarrhæa per septem vel octo dies affligi cum sensu ponderis, ac distentionis in regione epigastrica; nec non cum levi ictero copulata. Contrarium quandoque accidisse testatur Frid. Hoffman Tom. VI.

sputa flavescentia, urinæque colore admodum croceo infectæ.

XV. Porro ut clarius pateat Febres omnes essentielles ab una proxima causa scilicet degenerata Bile pendere, animadvertendum 1. Omnes memoratas febres facile inter se permutari; 2. Similem fere semper esse earum invadendi modum; 3. Denique omnes, ne intermittentibus quidem exceptis, epidemice grassari solitas. Sæpe enim intermittentes evadunt continuæ; & vice versa: quotidiana in tertianam, & tertiana in quartanam, & contra, permutantur: Remittens fit continens; non inflammatoria in inflammatoriam degenerat, & vicissim. Omnes profecto essentielles ~~malignantem naturam nancisci possunt~~; Omnes item febres cum nausea, horrore, rigore, oscitatione, pandiculatione, extremorum perfrigeratione, vomitu quandoque Bilioso &c. invadunt, licet deinceps vario modo decurrant. Cunctas denique epidemice quandoque grassari fere omnes Medicinæ scriptores memoriæ traderunt.

XVI.

VI. Oper. de Bile Medic. & venen. corpor. §. 27. *Aliquoties, inquit, quoque advertimus illos, quæ antea biliosis adfuetis Diarrhæis criticis fuerunt obnoxii, si sequenti anno non eveniant, harum loco Febribus tertianis cum morfu, dolore, & ventericuli rofione corripì, quæ vomitu, aut alvum dejectione materia biliosa flavescentis, & copiosa subortis cessare solent. Bilis itaque ad alvum sollicitandam destinata cum acrior fit Diarrhæam, Dysenteriam, Colicæ biliosas, vel febres excitat.*

XVI. Si qui adhuc sint, qui a Bilis vitio omnes Febres essentielles oriri dubitant, ad duo tandem attendant velim, ad earum nimirum periodum; curandique rationem. Certum enim exploratumque apud omnes modo est, eas Febres omnes, quæ periodum primis saltem diebus servant, a causa extra sanguinem existente, & in eum statim tempore immissa excitari, atque foveri; quod præ ceteris Franc. Torti pluribus evicit [17]. Etenim a vitio sanguinis, aliorumque liquorum in gyrum actorum, nonnisi continua continens Febris ab initio ad finem usque foveri potest; atque symptomata eodem semper tenore procedere debent: nec fieri ullo pacto potest, ut postquam mitiora ea facta sint, invalescant, vimque resumant; & sic porro. Id sane accidit quum a venenata materie, puta fungorum, herbarum lethiferarum, aliarumque hujus generis rerum, semel incaute hausta, vel etiam externe applicata in Febrim certe, & gravissima symptomata homines incidunt. Ist hæc inquam Febris, ejusque symptomata, nullam exacerbationem statim dierum horis, periodumque nullam servare observatur; sed interrupto cursu ad interitum, vel ad salutem terminatur. At Febres periodicæ, cujusmodi primariæ & essentielles omnes nonnisi ab interna viscerum naturalium labe ortum ducere possunt; quæ certa diei hora sanguini accedens, sympto-

ma.

(17) Therapeut. special. Lib. I. Cap. 5.

mata vel nova, vel acerbiora, atque periodum in Febris efficiat.

XVII. Quæ cum ita se habeant præter Bilis vitium nulla in ceteris humani corporis liquoribus talis labes esse potest; quæ Febres excitet, fomitemque datis temporibus subministret. Nulla quippe in liquoribus circualis acrimonia esse potest; nam si talis adesset, quæ animalem æconomiam turbaret, Febrimque efficeret; hæc nullam certe periodum servabit. Neque liquores ceteri glandularum ventriculi, intestinorum, mesenterii pancreatis, aliorumque naturalium organorum acrimoniam eam habere possunt, cum a sanguine ipso, in quo antea erant, secernantur, nec porro diu stagnant, ut ex mora illos vitium contraxisse dici possit. Etenim si acres fuissent antequam secernerentur in glandulis, Febrim certe accendissent: neque necesse esset, ut a visceribus sanguini iterum traderentur ad periodicam Febrim excitandam. Acrimonia igitur non in sanguine, neque in ceteris liquoribus est; sed aliunde, hoc est ex Bile in cystide diutius stagnante, quæ cum de novo sanguini additur, vel absentem Febrim revocat, vel præsentem exacerbat.

XVIII. Sæpius dictum a nobis est Febres omnes essentielles ab unius Bilis vitio pendere, atque ad unam omnes periodum habere: at quoniam inter eas recensuimus in flammatorias & continentes, quæ periodo prius vacare videntur, Occidentis quispiam
nos

nos redarguere posset. At nunc iterum hasce Febres periodum habere asseveramus. Pro cuius rei intelligentia præmittimus periodicas omnino eas Febres habendas esse, quæ nullam licet periodum in decursu habere videantur, periodum tamen primis diebus indicaverint. Cum Febres quædam ex intermittentibus fiant remittentes, & istæ evadant continentes: cumque in lethaliter decumbentibus talis fiat postremis duobus, aut tribus vitæ diebus periodorum obscuratio, ut nulla amplius periodus appareat; colligendum exinde est ejusmodi Febres periodum perpetuo habere, tametsi ocyus, serius periodum ostendere desinant. Etenim procedentibus diebus non modo Bilis ob Febrim ipsam acrior fit, verum etiam majori copia ad eam, quæ prius sanguini tradita erat, adjicitur; quo fit ut sensim aucta solidorum irritatione, vasorumque obstructione, naturæque viribus interim, ejusmodi ex causis, deficientibus, nulla fiat tenacium humorum subactio, nullaque febrilis causæ expulsio; ac nulla propterea amplius Febris remissio; atque ea continens appareat, licet datis diei horis nova semper morbida materies sanguini accedat. Quod pariter verum de Febribus inflammatoriis, in quibus periodus plerumque citissime absconditur.

XIX. Ne igitur in re tanti momenti decipiamur, sedulo ad signa, quæ periodum in Febribus indicant in prima, & altera potissimum.

B

fi.

simum die attendendum. Nam accurate primam febrilis invasionis diem cum altera comparando, nullam certe Febrim ex recensitis essentialibus periodo carere deprehendemus. Plurima sane sunt symptomata, nausæa scilicet, oris amaritudo, & ariditas, sitis, ventriculi molestia, & anxietas, quandoque etiam cardialgia, vomitus, horrores, rigores, frigoris sensus, vel extremorum perfrigeratio, tremor, oscitationes, pandiculationes, capitis dolor vel gravitas, vaniloquium, ad somnum propensio, faciei rubor, tussis molestia, respiratio frequens, unguium livor, pulsum celeritas, restrictio, & durities &c. quæ unitim, vel separatim quoties data diei hora, vel citius, aut serius apparent, vel ingravescent, periodum plane designant.

XX. Alterum ad quod attendendum n. xvi. monuimus, est earum omnium Februm fere similis curandi methodus. Omnes quidem huiusmodi Febres sive chronicæ, sive acutæ, continuæ, vel intermittentes, inflammatoriæ vel secus, benignæ, vel malignæ uno peruviano cortice rite, recteque, & opportuno tempore administrato facillime curantur, ut suo loco dicemus. Nisi igitur una esset omnium Causa proxima, hoc est vitiata Bilis, non uno eodemque certe remedio, tanquam præstantissimo antidoto, cito ac tuto, in omni ætate, sexu, regione, anni tempore, &c. omnes abigi possent.

XXI. Hactenus tam veterum, quam non-
nul.

nullorum Neotericorum auctoritate, ipsaque diligenti observatione, & experientia a degenerata, acri & volatili Bilis indole Febres fieri confirmatum est. Age nunc Bilis naturam, ejusque varias mutationes expendamus. Et si nonnulli Bilem sale acido [18]; Alii, contra alkalino refertam putaverint: certum tamen, exploratumque apud omnes modo est aqueis, oleosis, salinis ac terreis particulis conflatum esse. Illud autem ex his licet inferre inter humani corporis liquores secundarios Bilem citius, faciliusque vitari, & eum quandoque in modum, ut meri veneni naturam nanciscatur. Etenim hepatica Bilis subdulcis est, sola autem mora in cystide evadit amarissima; & quo diutius stagnat, eo magis ejus amaror intenditur; quin immo nullus fere humani corporis liquor secundarius adeo heterogeneus; nullus tamdiu stagnat; nullus prorsus tam varios induit colores, quam cystica Bilis. Et sane quamquam in hominibus sana valetudine utentibus flavum illa præferat colorem, dum tamen vitio afficitur, porracea, æruginosa, isatodes, fusca, aut nigra evadit (19).

B 2

XXII.

(18) Bilis nunquam acida, sed si cum terra effervescente visa, ab acido stomachi provenit. Vid. Haller. Elem. Physiol. Tom. VII. pag. 106. Edit. Neapol.

(19) Bilem vervecinam, & gallinaceam semper viridem, & valde fluidam deprehendi; affirmatque Hallerus. loco citat. in plerisque animalibus viridem esse.

XXII. Cystica quidem Bilis natura sua amarissima, adeoque irritandi vi aliqua prædita existimanda; quandoque vero ita mutatur, & a naturali sua crasi degenerat, ut venenatam naturam induisse jure meritoque censeatur. Cl. Morgagnus in elaboratissimo opere de sedibus, & causis morborum per **Anatomen** indagatis (20) refert Bilem æruginosam in cadavere filioli tertia febre demortui, observasse, cujus attactu scalpellus violaceo colore inficiebatur; eundem scalpellum eadem bile stillantem in carnem unius, aut alterius columbi cum leviter impressisset, sic quidem, ut Bilis intra vulnus remaneret; haud multo post uterque tremens, & convulsus periit: quin etiam mica panis illa admixta Bile a gallo gallinaceo devorata, hic quoque parem habuit exitum. Notatu digna est observatio 36. quam refert **Borrichius** in *Actis Medic. Hassnien.* Tom. III. ubi juvenis symptomatibus vexatus fuit quasi a veneno assumpto; ventriculi nempe erosio ab acerrima Bile sequuta est. Idem auctor scribit, *ipsa Bilis ut et alii liquores, ita non raro corpus afficiunt, ut crederes venenum esse assumptum.* Hallerus quoque refert (21) Bilem cadaverum pestis tempore in venas canum injectam, eos enecare. Legi merentur quæ habet **Frider. Hoffman.** loco supra indicato. Immo vulgus nostrum quo-

(20) *Epist.* 59. artic. 18.

(21) *Loco citato* pag. 109.

quoties sponte , vel medicis auxiliis , magna Bilis copia evomitur , ingentem veneni quantitatem , non immerito , ægros evomisse ajunt . At de Bile tantum , non vero de reliquis humani corporis liquidis omnino verum mihi quidem videtur , quod vulgo ajunt , ab æstivis caloribus excoqui , iisque majorem induci acrimoniam , ob rationes supra allatas . Nam si id cunctis humoribus accideret , statim innumeri morbi , ipsaque Libitina extemplo accederet , non vero Autumno , vel Hieme adventante . Etenim ceteri liquores si acres fiant , assidue tamen effunduntur , & renovantur .

XXIII. His præmissis videamus nunc qui fiat , ut ex vitiata Bile Febris præsertim , ceteraque ejus symptomata progignantur . Ea est Sanguinis , aliorumque humani corporis liquorum , in secunda valetudine , indoles , ut nec nimia spissitudine , neque acribus particulis referta sint : & si quæ hujus naturæ moleculæ adsint , per emunctoria naturalia foras eliminantur . Dummodo sanguis eo modo sit constitutus libere per propria vasa fluet ; secretiones , excretionesque optime procedent ; atque sanitas aderit : contra vero quacumque ex causa fiat ut acrimoniam , vel tenacitatem , vel utrumque simul vitium contrahat , corporis humani œconomia , & sanitatis integritas collabascit . Atque hoc quidem omnium confessione patet .

XXIV. Porro Bilis cystica in statu secun-

dæ valetudinis , quemadmodum ad intestina descendens horum peristalticum motum stimulo suo excitando facuum evacuationem promovet : ita ejusdem Bilis portio illa , quæ sanguini per lactea vasa assidue traditur , Cor ipsum , atque arteriarum omnium tunicas irritando ac stimulando oscillatorium motum concitat (22) . Cystica enim Bilis amarissima semper ; adeoque stimulandi vi prædita , id , quod modo dictum est , præstat ; eoque opere peracto per urinæ vias ,
vel

(22) Ex dictis intelligitur quæ de re bilioso temperamento præditi macilenti sint , & pulsu duro celerique gaudeant : & palam fit cur biliosi inflammatoriis morbis præ ceteris obnoxii . Non enim biliosum temperamentum a solidorum textura , ut nonnulli opinantur , sed a bile acriori , quæque majori copia in iis , qui eo temperamento præditi dicuntur , secernitur , repetendum videtur : quin etiam a bilis acrimonia & copia peculiaris ea solidorum in biliosis dispositio nascitur . Isti enim macilenti sunt , quoniam continua , ut ita dicam , quasi febre vexantur , ut calor corporis , ac pulsuum durities atque celeritas designant ; ex qua febrili commotione fit ut nutritio inhibeat ; solida exsiccantur , ac tendantur ; atque calor excitetur . Pro varietate individuorum diversa est secretionum , excretionumque quantitas , puta insensibilis perspirationis vel sudoris , Salivæ vel Seminis , muci narium vel urinæ &c. ii itaque biliosi sunt , quibus bilis secretio major . Quidni a bilis copia , efficaciaque majori , minorivi temperamenta reliqua repeti possunt ? Ex modo dictis palam fit cur ex hepatis obstructione hydrops . Nam ex defectu bilis elanguescit solidorum oscillatio ; unde humorum lentor & crassities .

vel per insensibilem perspirationem continenter expellitur . Rem ita se habere palearis urinarum color (23) nec non flavescent indusiorum diutius retentorum color, dum sana valetudine fruimur luculenter ostendunt (24). Cum vero prædicta Bilis acris & nimis irritans evadit, vel venenatam indolem acquirit; nisi portio illa, quæ ad sanguinem quotidie affertur per urinæ vias, vel per corporis periphæriam, eliminetur, lentorem, tenacitatem, & acrimoniam sanguini conciliat. Ea acrimonia fit, ut Cor, Arteriæque cujusvis diametri stimulentur, irritentur, & ad celerius oscillandum adigantur. Hæc Febris est. Animadvertendum tamen hic opportune occurrit, celerem oscillationem Cordis, & Arteriarum ex quavis alia causa genitam; citra humorum acrimoniam, minime Febrim constituere. A spissitudine simul, & acrimonia sanguini propter Bilem conciliata, corporis vasa minima compunguntur, coarctantur, & obstruuntur, quod cum externis in partibus

B 4

ac-

(23) Qui urinarum color in Ictericis adeo intenditur ob copiosam bilem, ut croceus, & pene ruber evadat.

(24) Adnotandum modo est pargantia remedia venereos morbos debellare, aliamque humorum discrasiam emendare, stimulando, & augendo vasorum oscillatorium motum. Etenim ea non modo intestina sollicitant; verum etiam eorum portio, quæ sanguini immiscetur, ut in compertis habemus, arteriarum oscillationes adauget; unde sanguinis, aliorumque humorum comminutio & attenuatio.

accidit, fit unguium livor, extremorum perfrigeratio, horror, rigor, sitis, linguæ ariditas; cum vero in viscerum minimis, & circumflexis vasis, nascitur capitis gravitas, dolor, ad somnum inclinatio, virium dejectio, respiratio difficilis, uno verbo symptomata omnia, quæ primam saltem Febris accessionem, solent comitari. Cordis motu, Arteriarumque oscillationibus adauctis, calor intenditur, lentoris ac spissitudinis resolutio succedit, quæ græcis *κρίσις* latinis coctio dicitur. Eaque propter secretionem, excretionemque omnes, quæ Febris initio interceptæ erant, ipsaque ad declinationem properante, crumpere affectant.

XXV. Bilis igitur in statu sano intestina ad fæces deponendas sollicitat; ejusque pars per lactea vasa sanguini accedens vasculosum systema ad celerius oscillandum concitat: utrumque, vel alterutrum efficacius præstat, vel dum majori copia ex cystide effunditur, vel cum acrior evasit. Et sane quamquam a sua naturali crassi minime degeneraverit, si fiat ut copiosior ad intestina descendat, ut accidit timore vehementi percussis, aut ira excandescentibus non modo alvum solvit, & caloris aut ardoris sensum in podice excitat; sed etiam graviora quandoque symptomata efficit, velut tormina, cardialgiam, oris amaritudinem &c. (25).

XXVI.

(25) At qui fit ut modo Diarrhœa, Dysenteria

XXVI. Duplici lædendi vi, irritandi nimirum, & inspissandi Bilem pollere Icterus ipse fatis superque nobis ostendit. Nulla sane dubium in Regio morbo Bilem sanguini affusam esse: atqui de sensu quodam pruritus in universa corporis superficie, nec non de virium imbecillitate præternaturali Ictericæ potissimum conqueruntur: sed pruritus a stimulo, imbecillitas ab humorum spissitudine nascitur. Istiusmodi Bilis vires valentiores sunt, dum ea a statu naturali desciscit, potentissimæ tandem si veneni naturam acquirit. Duobus præsertim modis Bilis a naturali sua crasi recedit, vel cum effœta, vappida, & iners evadit, quod cum accidit, tantum abest ut alvum sollicitet, vel vasculosum systema ad validiores oscillationes concitet, ut potius alvi stipticitatem, tardumque humorum circuitum efficiat, quemadmodum in hypochondriacis evenit: vel contra cum acrior fit. Quarum degenerationum causæ ab ejus componentium principiorum quantitate deducendæ. Nimirum si salinis particulis vel magis unitis, vel majori copia collectis Bilis re-

ria, cardialgia, tormina, modo vomitus, alias Febris, vel denique omnia simul ab eadem Bile accidunt? Si locus conjecturis, quibus aliquando in rebus medicis innitendum; dicerem a Bilis crassitie, & salium copia Diarrhæam, Dysenteriam, cardialgiam, tormina &c. produci; ab ejus contra oleosa parte attenuata, & fere volatilem & spirituosam indolem nacta Febrim potius accendi; cum vero utrumque vitium in ea copulatur, cuncta simul progigni.

referta sit, majori certe stimulandi, & irritandi vi pollet; sin vero aquea, vel terrea ejus pars augeatur, vappida & iners evadit. At de Bilis profecto stimulandi & irritandi facultate nullus dubitat: inspissandi præterea vi Bilem pollere sequenti experimento patebit.

XXVII. Bilem cysticam fere ad unciam semis ex Cadavere hominis annorum circiter 35. putrida Febri, & pulmonum inflammatione demortui, exemptam in cyathum conjeci, eoque uncias ferme quinque sanguinis ex vena brachii sani hominis prodeuntis excepi, atque bacillo ligneo exagitando, Bilem cum sanguine perfecte commiscui. Alio cyatho uncias item quinque sanguinis ejusdem excepi; & bacillo ligneo pariter exagitavi. Merus hic sanguis paulo post in scissile crassamentum, & serum secessit; ille vero cui Bilis admixta, licet biduo asservaretur, nunquam in crassamentum & serum faceffit; sed adeo tenax factus, ut in fila subtilissima duci posset, non secus ac evenit Bili dum ex cystide sensim effunditur.

XXVIII. Quemadmodum in hominibus, qui spirituosa, falsa, & aromatica larga manu ingurgitant, ob irritamentum solidis inductum Febris species quædam excitatur. Nam spirituosa & aromatica sicuti os, et fauces irritant, eodem modo sanguini mixta internam ventriculorum cordis, arteriarumque omnium superficiem irritando, systalticum motum concitant; unde Febris species quædam & imago se

se prodit : simili ferme modo a Bile vitiata sanguini affusa, ob ejus irritantem vim Febris accenditur . Verum non leve intercedit discrimen inter febriles motus a spirituosos, & aromaticis in corpore natos, & veram Febrim a Bile progenitam . Etenim licet acrimonia quædam ac lentor ex illis causis in sanguine fiant, cum vero neque hujusmodi causæ permanentes sint , neque ingens sit acrimonia in sanguine genita ; fit inde ut febrilis ea commotio , & facile sedetur , & cessantibus causis reverti nequeat ; nisi crapula reiteretur . Febris vicissim a Bile accensa , & facile redit , & ægre compesci , & extinguere potest . Animadvertendum tamen febrilem motum ab illis causis excitatum facile sedari dummodo nullum præexistat Bilis vitium , aut ad vitium contrahendum dispositio : alias ex enarratis causis, causa essentialibus quoque Febribus datur (ut aliquando ex lautis conviviis accidit) quæ statis temporibus redeunt , eursumque suum absolvunt ; at a vitiosa Bile tanquam causa proxima suam ducunt originem , licet ab externis causis nasci videantur .

XXIX. Diximus Cap. II. Febres omnes essentielles & primarias a Bilis vitio pendere . Cum autem una sit earum omnium causa proxima , jure quis sciscitari posset , undenam tanta inter eas varietas deducenda ? Id quidem ex proposita causa interna & proxima , concurrentibus una accidentibus quibusdam facilius , quam ex ulla quavis adhuc excogita-

ta causa, explicatur . Nam si fiat ut omne acre ac spissum a Bilis vitio redditum, aucta vasorum oscillatione febrilis excaescentiæ tempore, resolutum & subactum, vel per insensibilem perspirationem, aut sudorem, vel per urinæ vias, aliaque emunctoria extra corpus eliminetur, Febris tunc omnino intermittit; nec revertitur, nisi rursus cystica Bilis in visceribus stabulans sanguini commisceatur; si vero non omnino per dicta emunctoria foras expellatur, neque omnia obstructa vascula referentur, Febris licet mitescat, non omnino tamen intermittit; atque pro majori, minorive acrium, tenaciumque molecularum expulsionem, vel faciliiori, aut difficiliiori subactione magis, vel minus, ocyus, serius Febris mitescere observatur.

XXX. Quod vero ad Febres acutas vel chronicas attinet, a majori vel minori Bilis efficacia, vel quantitate immissa in sanguinem earum varietas repetenda . Siquidem majori copia Bilis vitiosa, majorique vitio prædita in circulos humores intrudatur, neque a naturæ viribus id humorum vitium corrigi, & emendari possit, ob gravitatem symptomatum inde pendentium, celeremque cursum Febris acuta dicetur . Et acuta quidem Febris continua continens Synocha, vel Synochos græcis dicta, cum omne acre & spissum nulla ope a naturæ viribus, vel ob copiam, vel ob nimiam tenacitatem, resolvi, concoqui, atque extra corpus eliminari possit: at si aliquo

quo modo vitiosum emendatur, & vascula obstructa qualibet die deobstruuntur, acuta Febris remittens erit. Ex dictis aperte patet quare Febres quædam sint continuæ remittentes, aliæ vero continuæ continentes; & istæ ut plurimum inflammatoriæ alicui stasi sive occultæ, sive manifestæ copulentur. Cum autem in Bile vitiosa inspissandi & irritandi vis insit, non aliunde inflammatoriarum Febrium, quæ ab interna causa nascuntur, proxima causa quærenda. Et quidem Febris, quæ cum erysipellate copulatur, nulli dubium quin a Bile proficiscatur. Idem de ceteris inflammatoriis dicendum, quas omnes propterea essentielles esse asseruimus. Fiunt enim inflammatoriæ congestiones a sanguinis acrimonia, non vero a simplici stagnatione, & intrusione ejus in angustiora, minimæque diametri vasa, vel a sola illius effusione in telam cellulosam. At quæ major acrimonia in sanguine, nisi biliosa? Denique ex iis, quæ postea dicturi sumus, clarius patebit Febres inflammatorias nonnisi a Bile excitari.

XXXI. Præterea cum in Bile diversi esse possint acrimoniæ gradus; sit inde ut Febres quædam Benignæ sint, facileque curentur: aliæ vero malignæ & periculo plenæ. Ex diversitate quoque virium irritandi, & inspissandi ejusdem Bilis reliquarum Febrium varietas deducenda. Nam si major sit irritandi, & stimulandi, quam figendi & inspissandi efficacia, Febris excitabitur vehementior, æstuo-

fior,

fior, & inflammatoria, magnis concomitata symptomatibus: . si maior sit inspissandi vis, minor vero stimulandi, Febris nascetur maligna, vulgo coaguli dicta. Nam ex majori Bilis virulentia talis spissitudo in humoribus generatur, ut innumeri undique canaliculi obstruantur, ac proinde vis vitæ omnino sufflaminetur, & extingatur; Neque Febris istiusmodi intermittet, vel remittet, cum innumera obstructa vascula, & potissimum nervosa, nunquam omnino referari possint. Quod si his Bilis viribus, sanguinis quoque discrasia, ob aggestas impuritates ex secretionibus, excretionibusque, quocumque modo imminutis, accedat, numerosiora, gravioraque in Febris symptomata insurgent; eaque valde inter se differre videbuntur. Variæ item Febres erunt pro tempestatum, ac temperamentorum diversitate. Etenim Febris hiemalis, & vernalis anginas, erysipelata, pleuritides, peripneumonias, rheumatismos &c. magis secum fert: Æstiva vero ut plurimum ardens, atque cum delirio, vel convulsionibus copulatur; Autumnalis soporosas affectiones, exanthemata, parotides, plerumque infert. Porro in temperamento phlegmatico potius coma, quam delirium, aut convulsiones, aut inflammationes; secus in cholericis febrienti accedent; atque in cholericis, & sanguineis, si calida quoque tempestas accedat Febris ardens videbitur. Diversitas igitur Februm essentialium, varietasque symptomatum, quæ illas comitantur, varie-

rietati degeneratæ Bilis, crasis sanguinis, ætatis, temperamenti, anni temporis, reliquorumque accidentium, ne dicam perversæ quoque medendi methodo, non vero diversitatē causæ proximæ tribuenda. Patet igitur ex dictis quare grassantibus epidemicis Febribus in una regione, Urbe, Pago, Nosocomio, Carcere, &c. Ægri diversis affligantur symptomatibus, & si causa procathartica una, eademque censeatur.

XXXII. At quæret fortasse quispiam, qui fiat ut Febres fere omnes aliquando in malignantem naturam degenerent? Ex hæctenus dictis facile est huic quæstioni satisfacere. Nam singulis diebus nova semper sanguini labes accedit; cumque cystica Bilis per Febrim ipsam majus vitium acquirat, ut infra ostendetur; sit inde ut major sanguini spissitudo, acrimonia major accedat; qua de re vasculis nonnullis in præcedentibus Febris accessionibus, vel exacerbationibus jam obstructis, nec dum referatis, alia interim infarciuntur; liquoresque ob adauctas resistentias, stimulosque majores Cordi additos, impetu majori ad loca minus resistentia propelluntur, atque humorum æquabilis circumductio destruitur; unde plurimum functionum læsiones, truculenta symptomata, Mors. Ea, inquam, omnia accidunt, quæ malignitatem Febris declarant. Etenim ex stagnante in cerebri involucris lymphæ vel sanguine, virium dejectio, & soporose affectiones; vel ob irritationem in

com-

communi sensorio factam , capitis affectus , dolores nempe , deliria , convulsiones &c. accidunt : atque ex eisdem causis , humorum scilicet tenacitate, & acrimonia Biliosa obstructions inflammatoriarum , exanthemata varii coloris , spirandi difficultates , parotides &c. quæ omnia dum Febri superveniunt , de ejus malignitate nemo amplius dubitabit . Verum hæc omnia non statim ab initio Febris , sed paulatim se produnt ; ex eo quia in dies nova , & magis lethifera biliosa materies sanguini adjicitur , dum quotidie exacerbationes , accessionesque revertuntur . Ita se rem habere , vel ex eo sit manifestum , quod nunquam unica die ; unaque febrili accessione ; sed plurimum dierum spatio , hoc est quinto , septimo nono , & ultra die a Febri ægrotum interfici observatum sit . Benignæ igitur Febres malignitatem procedente tempore induunt .

XXXIII. Non absimili modo quandoque Febris , quæ lymphatica videbatur , vel talis revera erat , cum ex cohibita perspiratione nasceretur , in malignam degenerasse visa est . Nam cum Bilis magna copia in cystide collecta sive sponte , sive per Febrim ipsam , & copiosius per choledochum ductum , ad intestina effunditur , tunc lymphatica Febris in malignam commutatur . Verum e re visum est animadvertere lymphaticam Febrim , quæ ex intercepta perspiratione excitatur , non sine Bilis vitio aliquo accendi ; eaque propter merito inter essentielles recensendam . Accenditur quippe

pe lymphatica Febris cum per impeditam perspirationem retinentur in sanguine bilioſa in primis, magnaue copia congeſtae molecu-
læ, quæ eliminandæ erant. Ex quo patet cur idem homo æquali frigori, & humiditati aeris, temporibus diverſis expoſitus; atque ſi plures homines eidem ambientis aeris inclementiæ ſubjiciantur, non ſemper, nec omnes; ſed ii tantum, quibus Bilis copia major, vel magis degenerata ſanguini affuſa reperitur, Febrī, aliisque gravioribus affectionibus cor-
ripiantur: & inter eos Bilioſi præſertim inflammatoriis morbis tententur. Porro qui Coryza graviore, vel Rheumate afficiuntur, flaveſcentem, vel virideſcentem, hoc eſt bile infectam pituitam excernunt. In lymphatica Febrī quædam fit inflammationis albæ ſpecies (ſi ita loqui licet) quæ fere nunquam ad ſuppurationem tranſit. Quid quæſo Arthritis, Rheumatismus, Catarrhi, niſi inflammatoriæ affectiones cum lymphatica Febre conjunctæ? Non enim huiusmodi morbi a ſimplici lymphæ ſtagnatione pendent; ſtagnat fane lymphæ in Œdematē, Leucophlegmatia, Anaſarca, at nulla ex ea ſtagnatione Febris; ab acrimonia itaque bilioſa ſupra memoratæ affectiones lymphaticæ oriuntur.

XXXIV. Nodus nunc, prima fronte valde difficilis, ſolvendus occurrit. Cur nimirum ſi a Bile Febris, & Regius morbus proſiſcuntur, fiat plerumque Icterus ſine

G

Fe-

Febri; alias cum Febri; alias Febris sine eo? Bilis hepaticæ a cystica differentia; atque hujus majus, vel minus vitium horum phænomenorum causa. Simplex Regius morbus oritur dum hepatica Bilis, quæ parum natura sua acris, & minimum excitandæ Febri idonea per poros bilarios in sanguinem migrat. At quoties Febri, quæ ab amarissima cystica Bile per lactea vasa sanguini mixta excitatur, Icterus adjungitur, tanta in cystica Bile est virulentia, quæ citius, serius, pro ejus gradu, hepatis œconomiam perturbat, ita quidem, ut hepatica bilis sanguini, per bilarios poros accedens Regium morbum efficiat; eaque propter, quo majus bilis vitium, eo citius Febri Icterus, & periculosior accedit, quanto minus, eo serius, & minus perniciosus, dummodo nulla sit in dextro hypochondrio durities, ut testatum reliquit Hipp. (26) Quod si ut plurimum in Febribus nulla cutis flavedo appareat, id non impedit quominus a Bilis vitio, eas fieri affirmemus. Sufficit sane parva venenatæ Bilis portio, ad pessimas Febres, & gravissima symptomata excitanda, quin sensibili flavedine se prodant. Etenim Febris erysipelacea, de qua nemo dubitat quin a Bile proficiscatur, nullum tamen in universa cute, nec etiam in ipsa albuginea oculorum tunica flavum colorem præferat. Non semel cadavera hominum dissecui, quibus post acutissimos pectoris, aut

(26) Sect. IV. aph. 62. & 64.

lumborum dolores, sine ratione extemplo evanescentes, capitis dolor acerbus, surditas, convulsiones sævissimæ accesserunt, cum sollicita morte, in his inquam nullum in pectore, lumbisque vitium; sed tantum sub dura, & pia menynge serum flavum, idest acerri-
ma & venenata Bile infectum deprehendi.

XXXV. Heic jam tempus est illorum opinionem expendere, qui Febres quasdam ex iis, quas a Bilis vitio foveri diximus, a putredine repetunt, atque putridas nuncupant. Nonnulli cum vulgo ex alimentorum reliquiis sæcibusque corruptis, & in intestinorum tractu stabulantibus fere semper accendi essentielles Febres existimant. Verum quis ignorat hypochondriacos plerumque obstinata alvi stipticitate laborare nec nisi plurium dierum intervallo fæces deponere solere; neque tamen eos ex ea causa in Febrim incidere (27). Præterea omnibus notissimum esse reor, nil frequentius, quam homines in nidorofam cruditatem incidere: atque etiam quandoque putrida & olidissima alvi excrementa dejicere, nulla interim febrili excandescencia conflictari. Neque nimia alimentorum ingurgitatio (ut vulgo creditur) tantquam Febrium causa accusanda. Etenim ex
C 2 ea

(27) De Frider. Ruischio refert Schreiberus, illum semel in hebdomada fæces excernere solitum fuisse. Atque Stalpart van der Wiel. observ. 5. Centur. I. scribit integræ valetudinis hominem fuisse, cui quinta demum septimana alvus evacuabatur.

ea potius alia corporis incommoda, quam Febres, consequuntur: vel si demus Febrim ea ex causa excitari uno tantum emetico, vel cathartico adhibito illa cito desinit; immo plerumque nullo medico auxilio, sola natura vomitu, vel alvo soluta sibi medicinam comparat. Neque tandem Febris eam ob causam excitata periodum ullam servare poterit; atque si servaverit (quod aliquando accidisse fertur) a cystica Bile, ea occasione commota Febrim eam foveri jure meritoque censendum. Crapula igitur non est causa proxima, sed inter occasionales & evidentes referenda; præsertim cum non in omnibus, nec semper post eam Febris excitatur.

XXXVI. Plurimi inter recentiores [28] a putredine Bilis, aliorumque humani corporis humorum, quin & ipsius sanguinis hæc Febres fieri censent, ideoque putridas biliosas nominandas. Calore ajunt, æstivo, ut reliqui corporis liquores, ita etiam Bilis putrescit, hoc tantum discrimine, quod Bilis citius corrumpitur, & minus puteat, reliqui vero humores, si tardius putrescant, gravius tamen oleant. Corrupta autem Bilis, putridique liquores corporis copiosiori indigent perspiratione, qua extra corpus septicæ particulæ eliminantur; atque si perspiratio intercipiatur statim Febris exoritur, non secus ac in partibus

(28) Pringl. Osservazioni su le malattie dell' Armata Part. IV. cap. 3.

tis alicujus humani corporis suppuratione contingit. Verum, si quid video, hæc biliosæ putridæ Febris theoria cum experientia & observationibus pugnat. Non modo enim tetræ odorem, sed nec ipsam tenuitatem, fluiditatemque, quæ eorum sententia, fidissimi & insepares putredinis comites habentur in Bile cadaverum illorum, qui hujusmodi Febribus obierunt, observare datum: quin contra eorum cystica Bilis cohærentia sua, ut sæpe expertus sum, terebinthinæ viscositatem superare visa est: nec nisi triduo, postquam e cadavere exempta fuerat gravem odorem, piscis instar putrescentis, reddere incipiebat. Præterea Bilis sponte, vel emetico rejecta primis Febris diebus, licet amarissima, nunquam tamen vel minimum graveolens observata. Ideoque humorum putredo, quæ procedente tempore in Febribus observatur, effectus rectius, quam causa Februm censenda est. Bilis quippe vitiosæ efficacia primis accessionibus, sive paroxysmis febrilibus, humores intestinalium glandularum, ut & ceterarum partium, præsertim oris & linguæ (ut ejus velamentum ostendit) figuntur & inspissantur; atque, stagnando temporis diuturnitate, caloreque febrili putrescunt; eaque propter morbo jam adulto, & ad exitum properante, olidissimæ alvi dejectiones, sudores graveolentes, & meteorismus succedunt; quæ putredinis indicia nunquam sub morbi initio se produnt. Jure

itaque morbi principium cruditatis status, hoc est tenacitatis appellatur. Quod si fiat, ut egri sub initio morbi vomitu, vel diarrhæa vehementi vitiata Bilem ejiciant, vel Febri non corripiuntur; vel ea correpti facile liberantur. Denique si putredo Februm causa proxima esset, antiseptica omnia, velut ad putredinem corrigendam idonea, ad Febrim quoque abigendam valerent: at Febres istiusmodi uni peruviano cortici cedunt, non vero ceteris antisepticiis præstantioribus; aut etiam emeticis, vel catharticiis sæpius repetitis.

XXXVII. Qui putredinis theoriæ plurimum tribuunt Febres malignas, & putridas vulgo dictas, quæ in locis humidis palustribus; campisque stercoreatis; & humilibus excitantur, a particulis septicis seu putridis ex vegetantium, insectorum, piscium, & animalium omne genus, mortuorum, & putrescentium exhalantibus repetunt. Verum effluvia istiusmodi noxia, aut etiam organica, ut ait Cl. Lancisius earum Februm genuina causa proxima non videtur. Nam in gangræna, & sphacele organorum corporis, in magnis abscessibus [29] partium internarum, uteri nempe,

(29) Cadaver anno 1775. Biffachi, in quo dexter pulmo omnino corruptus, dextraque Thoracis cavitas purulenta materie repleta; Jecoris pars posterior faccus erat pure subisero plenus; & quamquam æger ab annis duobus post Febrim acutam de hepatis dolore ad jugulum, Scapulam, & claviculam dextram ex-

pe, hepatis, mesenterii, renum, pulmonum &c. summa certe putredo, non vero vehemens Febris, aut magnis comitata symptomatibus, aut malignitate prædita post genitum pus, factamque necrosim observatur. Præterea si ejusmodi Febres ab iis effluviis saliva, potu, cibo, vel si mavis respiratione absorptis tanquam a causa proxima excitarentur; nil pronius esset quam horum locorum incolas putridum habere sanguinem, putridoque semper morbo interire; at frequentius iis in locis vitam traducentes obstructionibus, cachexia, hydropo, tumoribus, ceterisque morbis a solidorum imminuto elaterio pendentibus conflictantur. Demum si ex memoratis effluviis putridæ Febres nascerentur: hæc procul dubio in Urbibus populosis frequentissime grassarentur. Nusquam enim putrida, corrupta, acria, septica, & copiosiora effluvia, ob sepulchra, cœmeteria, cloacas, stabula, coriorum officinas, Nosocomia, laniena, ceteraque ejusdem generis, quam in ejusmodi Civitatibus. Quin si a putrido tabo Febres fierent, quæ peruviano cortice curantur; eo magis remedium hoc ad purulentas affectiones sanandas

C 4

va-

extenso, plus minus, at semper quereretur. Integro etiam biennio, tussicula sicca, spirandi difficultate aliqua vexatus; febris tamen lenta laboravit; neque ad mortem usque agrotus hic magnis febrilibus symptomatibus, neque magna Febri, summa licet humorum adesset putredo, affici visus est; per dies tantum quinque ante obitum, pus sanguine infectum tussi rejecit.

valeret. At hæc omnia minime accidere observantur.

XXXVIII. Lumbrici teretes, qui aliquando in huiusmodi, Febris vel per vomitum, vel per secessum excernuntur, quique a putredine foveri & ali reputantur, putredinem Febris causam proximam esse designare nequeunt. Nam excerni solent, & quidem copiose quandoque nulla existente Febri: & contra licet Febre putrida detineantur ægri, nullos ut plurimum vermes evacuant. Præterea si putredo vermium fomes, & alimentum, cur in huiusmodi Febris vermes plurumque primis diebus, vivi, procedente vero tempore, ac proinde putredine adaucta, mortui tandem fere semper prodeant? Verum si loco putredinis Bilem vitiosam substituamus omnia facillime intelliguntur. Etenim quoties ægri primis Febris diebus vermes vivos, vel mortuos ejiciunt indicium est Bilem lethiferam esse, quam ne ipsi vermes tolerare valent; ex quo colligendum perniciosam eam Febrim futuram esse, ut in dies experientia ostendit. Cum vero tanta Bilis virulentia, non est, ut primis diebus lumbricos fugare, aut interficere valeat; procedentibus vero diebus, adaucto illius vitio tandem enecabit. Hæc sane non evenirent si a putredine vermibus amica Febres fierent.

XXXIX. Neque vero organica effluvia Lancisii hoc est examina insectorum invisibilium per aera obvolitantium huiusmodi Februm

brium causa proxima esse possunt. Nam præter quam quod ea invisibilia prorsus commentitia sunt : non sic facile etiam in humani corporis circulatis liquoribus vivere possunt. Effluvia supra memorata, & aeris eorum locorum humiditas inter causas remotas & evidentes numeranda, ut infra ostendemus.

C A P. III.

De Evidentibus Februm Essentialium Causis.

XL. **E**Videntes, externas, & procatharticas morborum causas appellant Medici eas, quæ illorum generationi ansam dare aptæ natæ sunt. A sex nonnaturalibus rebus Febres potissimum accendi satis superque apud omnes compertum habemus. Inter eas primum sibi vindicat locum Aer, qui suis præsertim qualitatibus excedentibus, si nimirum valde calidus sit, vel impenso frigidus, aut humidus, vel ficcus Februm fomes est. Et Aeris quidem calor nimius corporis pinguedinem eliquando, copiosiori Bilis secretioni materiem subministrat : atque aquosam ejusdem Bilis partem dissipando, quæ salinas moleculas disgregatas detinebat, iisque fortius, arctiusque oleosis revinctis, Bilem acerrimam reddit ; (30) non secus atque evenit hy-

[30] Ex lixivio, quo Sapo niger conficitur, se-

hydrargyro salinis moleculis confociato, dum sublimatum corrosivum conficitur. Primus omnium Hipp. (31) memoriæ tradidit, *Æstatis fervoribus corpus magis biliosum fieri.*

XLI. Ambientis aeris frigus intensum ac diuturnum humanum corpus constringit, & vascula omnia reddit angustiora (32); Cutimque exsiccat, & corrugat, poros occludit, atque perspirationem vel penitus coercet, vel humorum tenuiorum tantum partem evaporare permittit. Ex quo fit ut universa sanguinis massa non modo densior, spissiorque, & ob particularum heterogenearum & præsertim biliosarum retentionem conspurcata, & acris evadat: verum etiam ejus quantitas ad libras aliquot (33) augeatur, dum interea

Septicum oleum, quod valde causticum est, sola evaporatione comparatur; qua certe evaporatione fit ut salinæ particulae fortius inter se cohæreant.

(31) De salubri victus ratione textus 15.

(32) Nemo sane ignorat frigore omnia corpora in minus volumen redigi, & sensibiliter humanum, ejusque fibras breviores fieri; eaque propter vasa sanguinea angustari. Anuli, quibus digiti exornantur, exemplum nobis exhibent luculentissimum ii stante austro, & aere paulo calidiore difficillime, stantibus vicissim borealibus ventis, frigoreque conspatis digitis, ab his facillime eximuntur.

[33] Quæcumque sit perspirationis quantitas nycthemeri spatio, licet diversa pro varietate locorum, ætatum, temporum, vitæ generis, victus rationis, ac temperamentorum, docentibus Sanctorio, Keillio, Gorterio, aliisque. id profecto extra omne du-

vasculosum systema propter frigus constringitur & coarctatur. His ita se habentibus post æstivos calores, Bile jam exasperata, si fiat ut perspiratio, ob ambientis aeris intempestivum frigus (34) ex pluvia, vel aquilonari vento genitum, cohibeatur innumeri a Bile pendentes morbi nascuntur, veluti catarrhi, arthritides, rheumatismi, inflammatoriæ affectiones, Febres tertianæ, vel quartanæ, continuæ, acutæ, ac denique malignæ, Diarrhææ item (35) Dysenteria &c. Scite, propterea Sanctorius (36). *Si perspirabile, inquit; neque a natura, neque a calore febrili resolveretur, corpus illico ad malignam Febrim præparatur*: ad hoc etiam respiciens saepe laud. Hoffman (37). *Nihil magis, ait, Bilem vitiat, quam solemnitas illa per corpor-*

dubium est, illa intercepta, sanguinem ad libras aliquot gravari, & descendari.

[34] Dioscorides inter venena sextæ Classis frigus recenset. Sydenh. ab insensibili perspiratione intercepta plures mortuos, quam peste, gladio, atque fame scribit Sect. VI. Cap. I.

(35) Pringlius Part. I. Cap. 3. Part. II. Cap. 2. diserte ostendit Diarrhæas, ac Dysenterias Castrenses non a fructibus horæis, sed a cohibita perspiratione ortum ducere. Per frigus externum corporis ambitus constringitur; Cystis fellea forsitan etiam coarctatur, bilemque copiosorem ad intestina effundit; ex qua memorati morbi nascuntur. An non hæc ratio est liquecentis alvi a balneo frigido?

(36) Aphor. static. 46.

(37) Tom. VI. Oper. de Bile Medicina & veneno corporis.

44
poris superficiem cohibita evacuatione.

XLII. Bilis itaque per ambientis Aeris calorem, ut supra dictum est, plerumque vitio afficitur dummodo tamen, ut frequenter accidit, per insensibilem perspirationem libere extra corporis confinia amandatur, nulum inde tant æstivo, quam hiemali tempore sanitatis incommodum accidit. Verum quacumque ex causa fiat, & quavis anni tempestate, ut illa intercipiatur gravia sequantur mala necesse est. Quin immo dicere fas est nunquam sine aut levi, aut gravi sanitatis incommodo talem evacuationem cohiberi; atque præterea caloris ac frigoris vicissitudines (38) gravissima mala inferre.

XLIII. Reliquæ Aeris qualitates humiditas nempe, ac siccitas, tanti momenti non sunt, ut Bilem, ac cetera humani corporis fluida solidaque valeant disturbare; proindeque ad Febres excitandas parum idoneæ observantur.

XLIV. Hic vero roget quis, sit ne aliud præterea in atmosphæra vitium, unde Febres populariter grassantes repeti possint? Ajunt fere omnes, idque Hipp. auctoritate confirmare contendunt; quem eo spectasse volunt cum

(38) Huc spectat quod Lucius Florus Lib. IV. Histor. Roman. Cap. 10. scripsit reliquit. Mox & ardores per Armeniam, & nives per Cappadociam, & utriusque Cœli subita mutatio pro pestilentia fuit. Sic vix tertia parte de sexdecim Legionibus reliqua.

cum scripsit (39) *Oportet igitur si quid in morbis* ^{et Quor}, hoc est divinum, *ineſt, illius quoque ediscere providentiam*. Verum quid sit hippocraticum istud *divinum* quot interpretes, tot ſententiæ, quas Galenus in comment. 2. ad hunc locum refert refellitque: aliis quippe eſt Deorum in mortales ira deſæviens; aliis decretoriorum dierum cognitio, atque aliis aliud: multis vero non ſpernendis argumentorum momentis probat, *divinum* illud eſſe ambientis nos aeris conditionem, quæ videſis apud eundem loco citato. Sydenhamus perpendens annos aeris temperie pares, diſpari tamen infeſtari morborum genere, qui neque calori, neque frigori, non ſicco, humidove ortum ſuum deberent, effluvia e terræ viſceribus prodeuntia adſtruxit, (40) quorum vi & aer contaminaretur, & humana corpora huic, aut illi morbo addicerentur, quæ alterna vice exacto annorum certo curriculo, ſibi ſuccederent. Frider. Hoffman (41) ex obſervationibus Hippocratis, Galeni, Pechlini, Fœreſti, Montani, Lanciſii, aliorumque, duplicis generis eſſe affirmat venenum illud, quod ex aquis ſtagnantibus, putridiſque corporibus per aerem diſpergitur, & cauſa eſt Februm malignarum, vel putridum, vel acre & cauſticæ indolis.

XLV. Extra omnem dubitationis aleam
po.

(39) Prognost. Sect. I. textu 4.

(40) Sect. I. Cap. 2.

(41) Tom. I. Part. II. Cap. 4. §. 12.

positum est oriri satis frequenter Febres perniciosas ab Aeris, & locorum mutatione, ab aere item Nosocomiorum, Carcerum, Navium &c. Certum præterea apud omnes Physicos est, effluvia omnium corporum in aere obvolitare; & præsertim ex stagnis, paludibus, Cloacis vastas Urbes expurgantibus, animalium lanienis, coriorumque officinis, fimique putredine, aliisque corporibus promanantia. At effluvia istiusmodi putrida, vel acria & caustica, vel alterius cujuscunque indolis sint, non alia via, nisi per os ingesta humanum corpus inficiunt; neque externam corporis ullam partem, quam immediate attingunt, pessumdare observantur. Ea itaque effluvia in ventriculo, & Duodeno Intestino biliosis moleculis consociata, quæ ad degenerandum a crassi naturali jam disposita, tale vitium in hæc biliosa elementa inducunt, a quo Febris excitatur, & fovetur. Noxia itaque in Aere contenta effluvia ignis scintillæ similia videntur, quæ dum in pulverem pyrium, vel aliam phlogisticam materiam incidit, magnum excitat incendium. Qua de re fit ut non omnes homines iisdem effluviis obnoxii in Febres incidant, sed tantum, in quibus biliosa materies ad vitium contrahendum disposita reperitur. Ceterum licet ægri ab iis effluviis subtrahantur, & in loca sani aeris traducantur, usu emeticorum & purgantium non obstante, Febri periodica per plures dies pariter affliguntur.

XLVI.

XLVI. Non aliunde igitur malignæ, contagiosæ & epidemicæ Febres originem trahunt, nisi ex vitiata Bile, præsertim cum eodem modo curentur, ac reliquæ, ut n. XX. dictum est. Quod vero in memoratis locis huiusmodi Febres perniciosiores sint, id oritur ex eo quia humana corpora (42), quæ diutius ea loca, quibus assueta non sunt, incolunt, minus perspirant, solidorumque elater imminuitur; ex quo fit ut liquida lenta, & acria evadant. Etenim non semper statim ac homines in huiusmodi aere degere incipiunt, male febricitant, sed aliquo tempore ela-

(42) Sed unde fit, ut in Cælo non sano, animalia fere cuncta optima valetudine utantur, homines vero plerumque pessime ægrotent? Licet animantium morbi nobis non satis explorati sint; quibuldam procul dubio ægritudinibus ea obnoxia vivunt. Sed quidquid ea de re sit, certum tamen est, maximam intercedere differentiam inter Bilem humanam, & Brutorum. Pecudum Bilis fere semper viridis, & maxime fluxilis, humana vero varios contrahit colores, atque tenacissima est. Sed quod maxime notandum nullum ex animantibus ceteris tam variis alimentorum generibus vescitur, quam Homo. Alimenta varia diversis saporibus prædita, diversis salinis moleculis scatent; hæc ratio videtur quare non tam facile a chemicis vera salinarum Bilis molecularum indoles determinari adhuc potuerit. Utuntur porro homines acribus, aromaticis, ac spirituosis condimentis, quæ tanquam venena ab animalibus abhorrentur. Nil mirum itaque si humana Bilis tam pravam indolem nanciscatur; atque tot, tantorumque morborum causa sit, quibus Bruta immunia vivunt.

elapso ; atque menses nostri non inter mensis labores , sed in patriam reduces , licet non omnes , plures tamen maligna Febri corripiuntur . Eam pravam sanguinis diathesim , majorem , minoremve in causa esse censemus , cur ex iis , alii quidem intereant , alii vero benigniter decumbant , licet eodem in loco , & in eadem quoque familia febricitent . Sed quamquam ex aeris inclementia fiat solidorum laxitas , & inde humorum spissitudo , si nulla interea Bilis degeneratio accedat , Cachexiæ , Obstructiones , Hydrops , similesque morbi in aere non sano viventibus accidunt potius , quam Febres . Verum quid plura , cum in locis etiam sano aere præditis Febres supra memoratis omnino similes aliquando accendantur ; a causa igitur in hominibus genita , licet quandoque ab aeris vitiis concitata , hujusmodi Febres oriri , & ali , minime licet dubitare .

XLVII. Grassantibus epidemice Febribus ex confirmato præjudicio statim miasma quoddam in atmosphæra latitare vulgo fertur . Quod sane præjudicium summopere noxium esse solet , ex eo quia , eo miasmate adscito , nec morborum internas causas , & naturam , nec temporum vicissitudines considerare Medentes amplius satagunt ; qua de re fit ut curatio , & prophylaxis recte institui nequeat . Primo morbi , qui populariter quandoque affligunt , veluti Febres , Pleuritides , Peripneumoniæ , Catarrhi , Diarrhææ , Dysentericiæ , Rheu-

se quoties universales, & diuturnæ, populares morbos excitant.

XLVIII. Hactenus de Aere, reliquas modo nonnaturales res breviter expendamus. Cibi & potus redundantia Vomitus potius, Choleram, alvi fluxum, vel Cardialgiam progignit: at pravi succi alimenta si vulgo a populo, & ad longum tempus, ut in publica egestate accidere solet, usurpentur Febres epidemicas, mali mors, contagiosas, & pestilentes accendere valent; non alia tamen ratione, ac de aeris vitiis dictum est. Quod vero motum & quietem, somnum & vigiliam, excreta & retenta attinet, tanti momenti hæc omnia habenda sunt, ut ni vitiosa Bilis in corpore præextiterit, alia potius sanitatis incommoda, quam Febres essentialia efficere apta deprehenduntur.

XLIX. Animi profecto passiones præcipuam quandam ad bonam, sive adversam valetudinem vim habere in compertis habemus. Ira præsertim, & Timor perniciosas plerumque Febres inducunt. Quod adeo verum est, ut ii, qui Febris naturam in nervi systematis, nervosique liquidi vitio constituunt, ea potissimum observatione suam Hypothesim apertissime confirmari contendunt. Ajunt enim quæ sedes est præcipua, & subjectum hujusmodi passionum, eadem & Febris generatim primaria sedes, nervi scilicet, nerveumque liquidum; ea de re animi pathemata Febres accendunt. Ad hæc addunt ipsissima phænomena.

mena in plerisque passionibus occurrere, quæ in Febri, veluti tremores, perfrigerationes, incaloescentiæ, pulsusque celeritas & frequentia. At, pace tantorum Virorum, intelligi nequit qui fiat, ut tale vitium ab animi pathemate nervi, liquidumque nerveum statim contrahant, quod Febrim efficere valeat, & singulis diebus renovare, postmodum aliqua accedente crisi, & per secessum præsertim, ea extingatur. Deinde minime comprehendendi potest cur non semper, nec in omnibus, nec illico, quemadmodum alia nervorum symptomata, puta tremores, convulsiones &c. ita & Febres iram vel timorem sequuntur. Horum phænomenorum rationem supra expositis maxime congruam reddit Frider. Hoffman. (43) *Si Bilis. inquit, magna quantitate & qualitate simul peccet, & extra ordinem in intestinum duodenum præternaturaliter ejicitur, varia symptomata producit. Evenit id potissimum a gravi iræ excandescencia cum magno impetu convulsis fibris muscularibus tam vesicæ, quam ductuum, non modo oris amaritiem, nauseam, appetitum prostratum, cardialgiam, sed etiam vomitum parit, vel ventris tormina, & Biliosam diarrhæam excitat. Ubi notandum, quod si mox excernatur res periculi expers est: Si vero iracundia fuerit suppressa, vel cohibita, accidit sæpe ut commota Bilis in cavi-*

D 2

ta-

(43) Tom. VI. De Bile medicina, & veneno corporis §. 26.

sute intestinorum hærens non excernatur sed ad sanguinem perveniat, & Febres, acerrimas convulsiones, spasms, & dolores procreare soleat. Id vero si accidat nutricibus (44) puerorum lactentium convulsiones excitat.

L. Verum & si omnes homines iisdem evidentibus causis affecti, non omnes tamen in Febres incidunt. Id quidem evenire mihi videtur ex eo quia, in quamplurimis non diu Bilis in vesicula stagnat, vel ob vitam exercitatissimam, quam vivunt, vel a copiosa ali-
me-

(44) Mirum sane in Nutricibus tam subito ex animi pathemate venenum lactentibus adeo insensum generari; quod vel ipsis mulierculis notissimum. Cujus phænomeni ratio probabilior mihi quidem videtur sequens: nimirum ex vesicula fellis coarctata propter vehementem animi affectum, Bilem copiosam ad Duodenum intestinum defluere, atque per lactea mesenterii vasa ad sanguinem, ac denique lacti ipsi commisceri, quod sugentes tenerrimi infantuli misere convelluntur. Animi certe pathemata cerebrum primitus, quod Animæ sedes, nerveumque systema, ac præ ceteris vagum, & intercostalem nervum, quos sympathicos appellant, afficiunt. Quia de re in visceribus Thoracis, & Abdominis animi passionum effectus præcipue se produunt. Notat Vieussenius in Neurographia pag. 376. ex nervi intercostalis dextræ plexu hepatico semilunari sex emergere fibras, quarum tres inferiores ac minores, vesiculæ fellæ, vasis choledochis, pyloro, duodeno, & pancreati impenduntur; adeoque Bilis non tam proprio pondere ad intestina descendit, sed ductum quoque motu adjuvatur.

mentorum ingurgitatione, ob quam distento ventriculo cystis fellea comprimitur, Bilisque promptius ex ea effunditur; vel quoniam in quibusdam hominibus parcius fecernitur; aut minor eius copia ad cystidem deferitur. Etenim cystides in quibusdam ampliores, in aliis angustiores, & plus minus Bile refertas cadaverum dissectiones ostendunt; negari profecto non potest pro subjectorum diversitate variam Bilis copiam dato tempore fecerni. Præterea uberius quandoque Bilis sit secretio pro varia alimentorum qualitate; quemadmodum plurima sunt alimenta, quæ urinæ copiam augent, ita pariter quæ Bilem. Demum sicuti in diversis hominibus varia est sanguinis diathesis, pro diversitate temporis, ætatis, alimentorum, regionum &c., varia item est Bilis quantitas, qualitas, & ad vitium contrahendum dispositio. Liquido exinde patere arbitror quare non omnes eodem loco degentes, velut qui Nosocomiis potissimum inserviunt, eodem tempore, iisdemque symptomatibus copulata, contagiosa, vel epidemica Febri corripiantur, & qui Febri vexati fuerint, diutissime deinceps inibi sani vivant, Bile nimirum maxima ex parte jam Febris tempore evacuata.

LI. At cur tantopere conati sumus ostendere, & causarum evidentium recensione confirmare, omnes essentielles Febres a Bile pendere: atque earum nonnullas, quas putridas nuncupant, nos biliosas omnes appellandas malle? Dicit enim quispiam perinde esse, si-

ve putridas, five biliofas appellemus, præfer-
tim cum Bilem quoque inter ceteros liquores
putridos Febrim facientes Medici recentiores
enumerent. Verum error non levis est cau-
sam pro effectu, effectum contra pro causa
accipere: plurimi sane Bilem per Febrim co-
muni fecerni, excernique contendunt, non
vero ab ea Febrim excitari. Porro ea quæ-
stione desinita Februm curandi methodus,
nec non prophylaxis in clariori lumine collo-
catæ deprehenduntur, ut attendenti patet.

LII. Quicumque igitur ad Bilis naturam,
ejusque varias degeneraciones, atque ad sangui-
nis ex ea natam acrimoniam, & spissitudinem
attenderit, facile Febres omnes essentielles a-
libi a nobis recensitas, a proposita causa or-
tum ducere deprehendet. Commentitias pror-
sus reputabit eorum opiniones, qui asserue-
runt a febrili materie nescio qua in sanguine
latitante Febres excitari; velut censuit præ-
ceteris Sydenhamus (45) pro explicanda Fe-
brum periodo: vel a miscela tot vitiosorum
humorum in duodeno intestino, ut asseruit
Frider. Hoffman (46): aut ab obstructione
glandularum ad nervorum apices positarum
ut credidit Alphonsus Borellus; vel vitio succi
pancreatici ut opinatus est Regnerus de Graaf;
aut a vitio in mesentericis glandulis genito,
ut probabile existimavit Franciscus Torti
(47);

(45) Sect. I. cap. 5.

(46) Tom. VI. Oper. De cortic. chinæ usū
in Febr. intermitt. n. 18.

(47): vel a septicis particulis, ut opinatus est Pringlius (48); vel ab epidemico miasmate nervis infusio, ut agebat Swietenius (49); vel denique ab aliis quibuslibet causis, a nobis alias indicatis. Has omnes opiniones, quippe quæ non ex naturæ penu, sed ex phantasia potius ortæ, ad trutinam revocare non est necesse. Animadvertere interim non prætermittimus, errorem in praxi gravissimum manasse ex illorum opinione, qui febrilium periodorum causam vel in nervis, vel in ipsa sanguinis massa latitare existimarunt. Sed de hoc inferius redibit sermo.

LIII Ea tantum posita essentialium Februm causa proxima, Bile nimirum vitiata, facili negotio explicantur fere omnia Februm phenomena, quæ inextrigabilia sunt in quacumque hætenus excogitata hypothesi. Et primo palam fit cur plerumque huiusmodi Febres desinant crisi per alvum facta, quod primus solertissimus Freindius excussis Hippocratis epidemiorum libris animadvertit. Patet secundo cur facilius ex ejusmodi morbis evadant ii, quibus toto Febris decursu alvus mollis, & lubrica fuerit. Tertio intelligitur quare nonnulli ab inflammatione aliqua abd. ta. vel patenti semper Febres, oriri affirmaverint. Quarto manifestum fit qua de causa Fe-

D 4

bres,

(47) Therapeut. soecial. lib. I. cap. 6.

(48) Part. I. l. cap. 4. n. 3.

(49) Commen. in Aphor. 757. Boerhaav. de cognosc. & curand. morbis.

bres, si cessare sine ulla crisi videantur, reverti deinde soleant: & cur post annum, eadem recurrente tempestate homines in Febres iterum quandoque incidant. Quinto facile comprehenditur quod scriptum reliquit Hippocrates (50) *Quibus in Febris aures obsurdue-runt biliosis supervenientibus evacuationibus liberantur*: & cur, *lassitudines spontanea mor-bos prænuncient* (51). Sexto ratio quoque apparet quare copioso in Febris oborto sudore, eæ vel omnino cessant, vel saltem intermittere, aut remittere soleant. Septimo cur in acutis arida & sicca pellis, & urinæ aqueam tenuitatem præferentes malum portendant. Octavo comprehenditur etiam, quare perspiratione coarctata, **Febres & cutanei morbi**, ut erysipelas, exanthemata, purpura, papulæ mil-liares &c. enascantur. Nono clarum fit, cur primis decidentibus pluviis post calores æstivos, Febres accendantur. Denique, ut cetera præ-teream, liquido patere arbitror, cur aliquando nulla prævia occasione, & in locis aere sano gaudentibus pessimæ Febres accendi observen-tur. Quod animadvertens Galenus generari, inquit, quandoque in humano corpore humo-res veneno similes.

CAP. IV.

(50) Lib. IV. aphor. 4.

(51) Lib. II. aphor. 5.

C A P. IV.

De Februm Essentialium Symptomatibus

LIV. SYMPTOMATA Febrilia, quæ varias Febres essentielles diverso gradu, variisque temporibus comitari solent, apud omnes, qui de Febris scripserunt, ac potissimum apud Herman. Boerhaavium digesta deprehenduntur, & a Cl. Swietenio sat scite explicata (52). Ea sunt Frigus, tremor, anxietas, sitis, nausea, ructus, vomitus, debilitas, calor, æstus, siccitas, delirium, coma, pervigilium, convulsio, sudor, diarrhæa, pustulæ inflammatoriæ, idest exanthemata, & inflammationes omnes ab interna causa genitas; quæ omnia, & alia si quæ sint ab humorum acrimonia & spissitudine ac visciditate originem trahere nemo in dubium vertet. Cum autem per Febrim plurima corporis organa affici ac labefactari possint, multa ac diversa symptomata sequi est necesse; proptereaque non a symptomatum varietate tantæ Februm differentię statuendæ. Exemplo sit Febris cui erysipelas adjungitur, quod ejus est symptoma, prout internas, vel externas corporis partes ea inflammatio occupat & afficit, diversa alia accedent symptomata, licet Febris eadem semper sit, eademque methodo semper curetur. Tempus iam

(52) Aphor. de cognoscend. & curandis morbis
m 617.

jam est problema maximi momenti resolvere,
a quo recta curandi Februm methodus omni-
no dependet.

C A P. V.

*An expediat Febres Essentiales in ipso
exortu extinguere.*

LV. **A** Pud Ægyptios lege cautum erat,
nescio qua ratione, ne medicus in
Febribus ante diem quartum aliquid moveret;
quam legem Aristoteles (53) potissimum ausus
fuit improbare. Hipp. sancitum reliquit (54)
*concocta medicari, atque movere, non autem
eruda, neque in principiis morborum; modo
materia non turgat, plurimum vero non tur-
get.* Et alibi (55) *Naturæ sunt morborum
medicatrices.* Practica isthæc Coi Senis dog-
mata veri speciem aliquam præferre vide-
bantur, ex eo quia tot sæculorum experientia,
eos, qui a Febribus resurgebant, per criticas
evacuaciones, peracta prius aliquot dierum cur-
riculo humorum coctione, ad sanitatem resti-
tui compertum fuerat. Accedebat his quod
Febris, secundum quosdam optime de re me-
dica meritos viros, non morbus diceretur, sed
ipsius vitæ affectio conantis mortem avertere,
vel rectius naturæ molimen ad subigendam,
at.

(53) Physicor. Lib. III. Cap. 5.

(54) Section. I. Aphor. 22. & 24.

(55) Epidem. Sect. V. & Lib. de Aliment.

atque expellendam materialem causam, quæcumque ea sit, quæ molestiam parit, corporisque œconomiam perturbat. Ex his factum est ut Medici partes esse in Februm curatione existimatum semper sit, impedimenta quædam per emetica, atque purgantia opportuno tempore propinata, sanguinis detractiones, cetera, atque evidentes causas, si quæ sint, removere; ne scilicet qui primus Febris fomes fuit, pergat adhuc corporis œconomiam vim inferre, ad hoc ut natura ipsa facilius obire munus suum possit in morbosa causa expellenda.

LVI. Veterum omnium usque ad XVI. sæculi dimidium ea medendi methodus, quoniam efficax antifebrile remedium desiderabatur, sanior fuit existimata; at post Antifebrilis peruvianæ notitiam medentes, experientia edocti, integrum curationis Februm opus uni naturæ minime semper committendum censuerunt. Nam dum ad impedimenta tantum tollenda attenderent, atque a natura sanationem sperarent, inauspicato vel diem obibant extremum, vel in eum statum redigebantur ægroti, a quo vix, aut ne vix quidem convalescerent. Eade re mutato consilio, at non sine veteris præjudicii nota, distinguere ceperunt Febres in benignas, quas depuratorias quoque, & malignas, quas corruptorias item nuncuparunt; atque has statim ac se proderent, antifebrili remedio extinguendas; illas vero sinendas, hoc est veterum methodo curandas docuerunt. Addebant porro quasdam alias Febres esse mediæ naturæ inter depura-

to-

torias & corruptorias, in quibus nec symptomatum ferocia urget, nec rursus naturæ viribus omnino fidendum; hujusmodi Febres non continuo, sed cum ad statum pervenerint (quia nimirum per initium & augmentum materiei morbificæ coctionem natura molitur) succidendas autumant.

LVII. Age nunc videamus quæ de re factum sit ut hujusmodi cautiones modo propositæ vulgo reciperentur; quum satius fuisset per antidotum jam ex divina munificentia cognitum, Febres omnes essentielles in ipso exortu subjugare; præsertim cum corruptorias illico extinguere ausi fuerint; nullo insequente sanitatis infortunio; eo tutius quæ mediæ sunt naturæ, & eæ, quas depuratorias dicunt, succidere debuissent. At multiplici de causa factum ut cognitum efficacissimum antifebrile remedium, tot cautionibus, atque sat raro in usum revocaretur. Primo nefas existimatum est a veterum documentis omnino discedere. Deinde Febris ex aliquot doctissimorum virorum opinione non morbus, sed corporis medicina efficacissima est nuncupata: adeoque Febrim abigere perinde esset, ac saluberrimi medicamenti usum & fructum ægroto invidere. Tum ob timorem reditus Febris, & obstructionum, dum valde præcox fuisset Peruviani Corticis administratio. Tandem ex ignorantia naturæ, & causæ proximæ Februm; ex quo ignoto principio modo proposita erronea documenta, inutilisque

que cautiones profluxerunt.

LVIII. Quod veterum dictata respicit, & si veneranda semper medicorum veterum auctoritas, flocci tamen facienda in Februm curatione, cum verum, tutum, atque infons febrifugum sit jam detectum. At quod summo perire interest, num Febris revera sit pro corporis medicina habenda, an potius pro morbo hominum valetudini infenso, serio perpendendum. Corruptorias dictas Febres, easque quas medicæ naturæ nominant, inter morbos recensendas esse nullus dubitat, & si primas statim ac per symptomatum ferociam se manifestant, alias vero nonnisi in earum statu, recidendas malint. Febres contra benignas, vel ut dicunt depuratorias naturæ viribus, per artem tantum impedimentis, quæ ipsi naturæ esse possint, sublatis, committendas velint. Febres, quæ sine graviore symptomatum comitatu, exacto aliquot dierum curriculo, prævia humorum coctione, subortisque criticis evacuationibus in sanitatem terminantur, veras benignas ac depuratorias nominant. At ab exitu facile est depuratorias a corruptoriis discernere: nemo adhuc characteres digessit, quibus sub initio una ab altera distingui possit. Depuratoria evadunt Febres, dum a causa levi, facileque superabili nascuntur; & dum sat validæ sunt naturæ vires, morbosamque materiam subigere aptæ. Sed fit quandoque ut quæ depuratoria
omni-

omnino videbantur, vel subdole, vel ex accidenti aliquo circa res nonnaturales, corruptoriæ evadant; quod passim accidisse est quam certissimum. His ita se habentibus est ne sanum consilium sub spe benignitatis, depurationisque, ab antifebrili remedio damnum nullum inferente se abstinere? Quis de facili, felici faustoque Febris exitu nos faciet certiores?

LIX. Præterea ex effectibus Febrim semper morbum esse nunquam corporis efficacissimam, ut ajunt, medicinam luculenter patet. Per Febrim fit sanorum humorum mutatio in morbosam indolem. Eæ enim humorum depravationes in cadaveribus reperiæ perperam incusantur, ac si causa Febris fuissent; cum revera sint tantum effectus: atque criticæ evacuationes hunc usum habent, ut illa, quæ per Febrim in morbosam indolem degeneraverant, de corpore expellantur. Febris aliquando inflammatorias stases infert, de quibus sub ejus initio nulla suspicio; quas dissipare sat difficile est: appetitum viresque prosternt: viscera chylopietica reddit valde debilia: obstructions, cachexiam, hydropem, pedum œdema, capitis item ac thoracis varias affectiones progignit uno verbo longissimis quandoque ægrotos morbis implicat. Alias nullo prævio indicio, ob instantaneam mutationem quinto vel septimo die & ultra ægros e medio tollit: nonnunquam fit diuturna & habitualis; quin ut cete-

tera fileam, diuturna saltem sequitur, post Febris decursum, convalescentia, quæ homines a propriis negotiis distrahet. Febris igitur, cujuscumque indolis esse possit, cum plurium morborum sit radix, citissime, cum tuto fieri possit, subjuganda;

LX. Quamquam non raro sine ullo antifebrili remedio, olim & nunc etiam, postquam per plures dies non modo Febri, sed etiam emeticis, purgantibus, sanguinis iteratis detractionibus, vesicatoriis, ceterisque medicis auxiliis vexati fuerint (quæ utinam semper prodesse) ægri convaluerint : ab his tormentis, atque a Febrium consectariis, vitæque periculo immunes tamen sunt ii, quibus a sagaci medico sat tempestive febrifugum pharmacum propinatur. Ceterum si experientiæ potius, quam ratiociniis, quæ dubiis & adhuc ventilatis, & excogitatis, quam veris Febrium causis innituntur, stare velimus; nullum quidem damnum ex præpropera antifebrilis remedii administratione sequi certum est.

LXI. Neque de reditu Febris, neque de obstructionibus post Corticis peruviani usum formido ulla nos teneat. De utrisque in capite sequenti fusiori sermone agemus. Id tantummodo innuimus, redicivas præcavere jam nunc practici docti sunt; obstructiones vero nunquam facilius, quam Febribus citissime extinctis, impediuntur.

LXII. Ex ignorantia causæ proximæ, &
na-

naturæ Febris factum est, ut ea non morbus, sed corporis medicina reputaretur; ut tot in usu peruviani febrifugi inutiles cautiones statuerentur; ut humorum coctio in Febris expectaretur; & ut crederent sine sanguinis despumatione, ut aiebat Sydenhamus (56) Febrim debellari non posse. Mirum sane sapientissimum Virum, naturæque sedulum scrutatorem in eum errorem delapsum! Nam ex præconcepta hypothese, quod in sanguine ipso causa Februm earumque paroxysmorum latitaret, *periculosum esse* (57) inquit *per corticem peruvianum uno omnino ictu Febris paroxysmum jam instantem confodere; sæpe enim tunc suffocato illo motu, qui obstaculum illud circa ultimas arteriolarum angustias natum removere poterat, pereunt ægri.* Mirum, inquam, illum minime animadvertisse per febrifugum peruvianum Febris, atque obstaculi circa ultimas arteriolarum angustias, causam aboleri. Corticis enim peruviani vis in primis, ut ajunt viis, ubi Febris causa proxima stabulat, se, ex sagaciorum practitorum sententia, exerit: eaque causa debellata, nulla sanguinis despumatio expectanda. Possibile non est per Antifebrile peruvianum Febrim, hoc est naturæ molimen adversus causam morbificam, compesci, minime ejus causa debellata. Febres igitur essentielles omnes in ipso earum exortu extinguende

(56) Sect. I. Cap. 4.

(57) Sect. I. Cap. 5.

dæ, cum omnes periodicæ sint; omnesque a vitiis primarum viarum suam ducant originem; atque præsertim cum id remedium innocens esse cuncti cordati viri uno ore fateantur.

LXIII. Lubet modo Bergeri auctoritatem in medium afferre. *Non possum*, inquit ipse, ut est apud Hoffman (58) *probare vulgari cantilena seductam Sydenhamii cautionem, ut ne præmature nimis, antequam Febris ipsa suo se marce aliquantisper protriverit, in usum hic cortem ducatur, ne agrotantis vita periclitetur, si sanguini, omni fermentationis nisu se despumanti, de repente remoram injiciamus. Rectius Badus, Donzelius, Listerus, Mortonus, Iones, & maxime Bohnius docent, præmissis quidem, si opus fuerit, evacuantibus, ac præsertim emeticis. mox ineunte morbo, & antequam Febris radices egerit, & succos & viscera, ac vires corporis labefecerit, usu corticis illius feliciter frangi, & atteri. Hic nec recidivarum, nec illorum metus est malorum, quæ Baglivus usui Corticis adscribit, cum potius Febris perversæ curationi, & corporis impuritatibus debuissent causam dare, quia recto corticis usu egregie adjuvantis, causam illorum malorum, una cum Febre tolli, & ratio suffragatur, & experientia monstrat; ita ut laudatus Bohnius testetur innumerabiles fe-*

E

re,

(58) Tom. VI. Oper. de rect. cortis. Chin. usa in Febr. intermitt.

re, quibus ab initio morbi Corticem præbuerit, eoque Febrim sanaverit, nihil damni percepisse. Sed dicet quispiam laudatum auctorem id præcepisse pro intermittentium Februm curatione. Ajo. Attamen addo si præceptum hoc valet pro intermittentibus, quas Hipp. (59) periculo vacare docuit, eo magis valere debet pro curatione earum potissimum, quæ inflammatoriæ, & quæ ab aeris vitio Paludum, Carcerum, Nosocomiorum, & per contagium accenduntur. At ea est humanarum rerum calamitas, ut ex præsentanea Februm curatione non magnus honos affidenti medico accedat, quamquam ad orci fauces ægros accedere impediat; nec non a ceteris morbi & curationis suppliciis liberet: Vicissim hæc pluribus emeticis, catharticis, cephalicis, alexipharmacis, mercurialibus, diaphoreticis, balneis frigidis, sanguinis iteratis vario modo detractionibus, ceterisque inane sonantibus pharmacis, morti jam vicinos forte fortuna ad sanitatem febrientes restituunt miras curationes præstitisse dicuntur!

LXIV. Dicet quispiam quid agendum si Febris sit de genere eruptivarum, velut variolosa, morbillosa, miliaris, scarlatina &c.? Afferere pro certo possumus Corticem peruvianum nulla inflammandi vi præditum esse; nunquam enim ex ejus immoderato usu inflammationem ullam ortam fuisse vidimus, aut alii peribent vidisse. Præterea si Febris de
gene.

(59 Sect. IV. aphor. 43.

67

genere malignarum eruptivæ copuletur, ei
 saltem tali remedio obviam itur. Ceterum
 si hujusmodi Febres a Bilis quoque vitio, ut
 ceteræ essentiales, originem ducant (quod
 non improbabile) tuto sic curantur; vel si
 a vitio sanguinis, eum certe tale remedium
 minime alterat; si denique ab utriusque labe,
 nullum rectius consilium quam Cortice uti.
 Neque verendum per id febrifugum compesci
 Febrim, humoribus non repurgatis. Quæ ha-
 ctenus dicta sunt clarius innotescant ex iis,
 quæ de recto peruviani Corticis usu mox su-
 mus dicturi.

C A P. VI.

De recto Corticis peruviani usu in cura- tione Februm Essentialium.

LXV. **N**on animus, nec instituti nostri
 ratio postulat ea omnia pharma-
 ca, artisque auxilia, quæ in Februm cura-
 tione vulgo usurpari solent, quippe quæ pas-
 sim apud rei medicæ scriptores exarata re-
 periuntur, intimius attingere; sed de Anti-
 febrilis tantum peruviani usu fusiori calamo
 pertractare, a cujus opportuna administra-
 tione earum curationem potissimum pendere
 indubium est. Mirabitur fortasse quispiam
 cur animum induxerim, de Corticis peruvia-
 ni usu in Febris verba facere, post tot
 egregia ab experientissimis Viris Mortono,

E 2

Tor-

Torto , Hoffmanno , Zenderino aliisque ea de re sancita præcepta , atque usu etiam , & quotidiana experientia confirmata ; at mirari desinet si animo reputaverit non dum practici satis exploratam esse , neque temporis opportunitatem , ejusque vim in operando , neque rectam rationem in eo remedio propinando usurpandam , neque tandem causam multiplicem , quamobrem ejus remedii vim atque utilitatem non semper ægri perceperint . Nam licet de his quædam a laudatis scriptoribus animadversa sint , multa tamen in ejus remedii usu recentes practici etiam num peccare videntur . Isthæc ne temere quis dicta arbitretur , in antecessum istius medicaminis operandi rationem investigare satagam ; ut inde facili negotio intelligere quisque possit , quibus in Febris , & quando conveniat ; & quam futilia sint , quæ huic medico præsidio occentari solent ; deinde qua forma sit exhibendum ; & cur minimam fidem ei præstent nonnulli ; ac denique quæ de causa aliis quoque morbis Cordati Viri profuisse testentur .

LXVI. Antequam peruviani Corticis in humano corpore operandi modum inquiramus , e re visum est ejus componentia principia designare . Ex Geoffroy instituta analysi (60) liquet hunc Corticem multum salis acidi & olei crassioris continere , perparum terræ , cum tantillo salis urinosi . Ex hac salium aci-

do.

(60) Mater. Medic. Part. II. Artic. 6.

dorum , & oleosarum partium mixtura in Cortice resina exsurgit , quæ si ope menstrui idonei extrahatur , fere quartam Corticis partem æquat . Longe minor est gummosæ substantiæ portio . Præterea infusum Corticis peruviani chartam cæruleam subrubro colore inficit : unde patet sales acidos magna copia in eo Cortice luxuriare inter olosas partes . Præter copiosas partes terreas , paucas martiales , & valde activam substantiam fixam gummeo-resinosam nullum aliud principium consideratione dignum in Cortice Peruviano Frider. Cartheuser (*) agnoscit : & Celeb. D. Modelius in cineribus Chinæ Chinæ particulas ferreas invenit , quas in solis ejus remediis extractis deprehendere non potuit .

LXVII. Quod autem ad Chinchinæ actionem in humano corpore , pro debellandis Febribus , attinet : ea diverso modo a diversarum sectarum scriptoribus explicatur . Qui sale acidum coagulantem , & nerveas membranas lancinantem pro causa Febrium habent , Corticem alcalino sale refertum absorbere acidum febrilem , ejusque effectus destruere credunt . At quoniam neque in Cortice alcalini salis copia ; neque alcalica salia , sed potius acida febriles ardores compescere observamus ; quantum a vero ea distet opinio nemo non videt .

LXVIII. Censent alii Febrium præsertim

E 3

inter

(*) Fundam. Mater. Medic. Tom. II. Sect. XV. cap. 28.

intermittentium causam proximam esse sue cum excrementitium nervis insensum, & in sanguine redundantem ob alicujus sive sensibilis sive insensibilis evacuationis suppressionem; ejusque succi naturam ad salem alcali proxime accedere, a quo nerveum systema disturbatur, unde Febris ejusque symptomata pendent: adeoque ex eorum sententia, Corticis energia, in ejus stiptico amarore, & in acidis, quibus donatur, particulis consistit. Quod si fiat ut Corticis efficacia alcalini febrilis veneni causticitas retundatur, & simul evacuationes restituantur Febris non revertitur; si vero tantum vis alcalini veneni febrilis retundatur, non integre restitutis evacuationibus, Febris redibit. Cortex igitur peruvianus acido sale turgidus, acres causticos sales retundit & omnes corporis succos suo amarore stiptico inficit, quo fibras laxas constringit ac roborat; ac propterea excretiones ad naturæ ordinem redigit. Quamquam hæc opinio probabilitatis speciem aliquam præferat; in eo tamen laborare videtur, quod febrilium paroxysmorum causam in sanguine statuatur: atque Corticis actionem in sanguine ipso exerceri contendat. Verumtamen & paroxysmorum causa aliunde accedit, ut alibi dictum; & remedii actio minime sanguinem attingit. Istorum opinioni aliquo modo adstipulari videtur de Gorter, ratus (61) Corticem peruvia-

(61) De Perspirat. usu in medicina Cap. I.

§. 5.

91

vianum Febrim intermittentem abigere, quia ex ejus usu levis quidam mador in cute observatur; sed in Febribus intermittentibus non modo levis mador, sed profusus plerumque sudor in cujuslibet paroxysmi solutione, nullo interea Cortice adhibito, accidit; Febris tamen constanter statuta hora renascitur.

LXIX. Riccardus Mortonus Februm causam particulas quasdam venenatas vitæ principio seu spiritibus animalibus inimicas, esse censuit; unde expansiva eorum facultas obruitur, & flamma vitalis necessario extinguitur; Chinam, vero antidotorum more, virulentiam febrilem subigere miasmata spiritibus impressa delendo, arbitratus est. Sed hæc hypothesis prorsus imaginaria, nullis quidem probabilibus conjecturis innixa merito explodenda.

LXX. Joannes Pringlius Corticem vi sua antiseptica humorum putredinem cohibere, ac proinde Febres extinguere existimat. Verum præter quam quod humorum putredo Februm potius effectus, quam causa est, ut alibi ostensum; sequeretur ex ea hypothese cuncta quoque antiseptica Febrim suffocare, quod sane minime experientia comprobatum. Præterea Febres tertianas promptissime Febrifugum hoc expellit, quas nemo putridas appellandas æstimavit. Alii porro vario etiam modo Corticis facultatem explicare fatagunt. Nec denique desunt, qui hoc remedium arcana quadam vi sua Febres debellare fateantur;

E 4

tur;

tur ; quæ de re incertus semper esset ejus usus ; nec unquam aperte constabit , quibus in Febribus , & quando id medicum auxilium sit usurpandum .

LXXI. Joan. Frider. Catheuser supra laudatus , cum detexerit partem resinosam minori quantitate , quam gummeam in Cortice Puruviano reperiri ; & hanc magis amari , illam magis styptici austeri saporis rationem in se continere : substantiam gummeam præcipue abstergendo ac mitius roborando , resinosam autem validius adstringendo in corpore operari contendit . Exinde colligit a priori generatim potentiori pendere decantatam virtutem Corticis febrifugam , non ab ignoto quodam fundamento , uti multi opinantur . Corticis itaque vis in profligandis Febribus ex ejus sententia absterforio-adstrictoria , ab amaro-austero principio derivanda . Attamen diu multumque inter Medicinæ Scriptores de hujus remedii adstringente , vel resolvente facultate disputatum . Et sane si ejus qualitates spectemus , adstringenti seu styptica vi polle-
re videbitur : si vero experientiam consulamus , nullam certe evacuationem intercipit ; non ergo adstringens reputari potest : nullam contra promovet ; non itaque resolvens ; atque idem experientia moti Willisus , Hoffmannus , Mortonus , Tortus , aliique fassi sunt . Ex modo dictis jure meritoque colligi potest , hujusce remedii facultatem , vix , ac ne vix quidem ad sanguinem pertingere , sed universam ejus
viam

vim in primis, ut dicunt, viis exerceri: atque subacta inibi febrili materia animalem œconomiam perturbante, omnia ad statum naturæ congruentem restitui.

LXXII. In re itaque difficillima, si conjecturam aliquam in medium afferre licet, dicerem potius Corticis Chinæ particulas degeneratæ, & causticæ Bilis moleculis, ob peculiarem quandam affinitatem seu vim attractentem inter eas, associari: fierique eo consortio ut caustica salia Bilis retundantur, & volatilem indolem amittant, nec amplius per lactea vasa, aut absorbentia reliqua sanguini communicari possint. Et sane Franciscus Tortus cum Corticis Chinæ pulverem in varios liquores coniecisset, in nullis eorum, licet Bile tenuioribus ac levioribus, adeo celerem absorptionem animadvertit, quam in Bile (62). Quod experimentum non semel a nobis quoque eodem exitu institutum. Assistentes porro habemus Frider. Hoffmannum (63) & Bernardinum Zendrinum (64), quorum primus a Cortice peruviano Bilis acrimoniam causticam retundi affirmat; alter vero non aliam vim in eo remedio, quam Bilis correctricem agnoscit. Id autem certum est celebratissimi hujus remedii facultatem, non

(62) Therapeut. special. Lib. I. Cap. 5.

(63) Tom. VI. Oper. de Cortic. Chin. usu in Febr. intermitt.

(64) Trattato della Chinachina.

non in sanguine universo, sed in primis digestis viis exerceri. Etenim si in sanguine Cortex peruvianus vim suam exerceret, Febris, eo remedio semel extincta, non sic facile revivisceret: at quoniam id remedium Bilem in intestina effusam, non vero in cystide contentam emendare valet; fit inde ut si hæc iterum turgescat, vel ex quacumque occasione ad intestina rursus copiosior affundatur, Febris, quæ sopita videbatur, iterum excitetur. Errant igitur, qui censent rubrum urinarum colorem in Febribus a Chinchinæ usu pendere. Nam fere semper Febrientium, ante corticis exhibitionem, urinas rubras; contra copiosas ac dilutas a copiosiori corticis usu animadverti. Hæc profecto observatio id, quod supra de Corticis operandi ratione innuimus potissimum confirmare videtur. Intercepto enim Bilis ad sanguinem ingressu, & Febris extinguitur, & ruber urinarum color, qui a Bile præsertim pendebat, evanescit.

LXXIII. Ex modo proposita Corticis operandi ratione plurima palam fiunt. Et primo id quod Geoffroyus asseruit (65) nimirum quod Chinchina sicuti pleraque amara medicamenta inter stomachica numeretur; Ventriculum roborat, appetitum languentem excitat, ciborum coctionem juvat, flatu discutit, vermes necat, nec non etiam urinam, & menses promovet. Et sane hæc omnia Cor-

(65) *Mater. Medic. Part. II. artic. 6.*

Cortex præstare videtur cum Bilis vitium emendat, quod earum affectionum causa erat. Secundo facile mente comprehenditur quare Cortex solutum ventrem plerumque comprimat (66); nimirum quia Bilis acrimoniam temperat. Tertio intelligitur qua de re nonnulli alvum, urinam, menses, sudorem vel insensibilem perspirationem id remedium movere crediderint. Listerus, Bohnius, Sydenhamus, Bergerus, Jones, Mortonus d'Aquin unanimi suffragio testantur Corticem egregie ventriculum roborare, appetitum exacuerre, ac deficientem corporis calorem excitare, vires reficere, nec solum perspirationem promoveri, sed etiam urinam, subindeque alvum: ipse etiam post Corticis usum alvum multa biliosa deponere, copiosum urinarum laticem, vel profusum sudorem succedere, pluries animadverti. Verum hæc omnia, quæ procul dubio Corticis usui superaccidunt, minime animum nostrum inducant ad credendum id remedium tam diversis facultatibus pollere. Ea enim accidunt ex eo quia prohibito, per Antifebrile remedium noxiæ Bilis ad sanguinem accessu, nulla deinde in eo acrimoniam, & lentoris adjectio fiat; naturaque resurgente, quicquid crassum factum jam erat, resolvitur, atque per corporis emunctoria excernitur. Ita se rem habere vel ex eo sit manifestum, quod evacuationibus illis per

(66) Diarrhæas Biliosas uno Cortice peruvianæ non semel extinctas vidi.

per cathartica, diaphoretica, diuretica provocatis, minime tamen Febris extinguitur: sed Corticis ope, febrilis fomitis ad sanguinem accessu prohibito, feliciter dictæ evacuationes succedunt, Febrisque evanescit. Quarto luculenter patet cur non magna dosi & semel, sed partitis vicibus Cortex exhibitus Febres extinguit: nam partitis dosibus haustus per ventriculi, & intestinorum cavum dispergitur, Bilemque inibi stabulantem, aliamque dato tempore ex cystide decidentem emendat. Quinto denique ea posita theoria explicantur quæcumque a Medicinæ scriptoribus huc usque de hujus remedij operandi ratione excogitata sunt; ac præcipue cur plerique Febrim arcana quadam hujus remedii facultate, nulla critica evacuatione interveniente, abigi affirmaverint.

LXXIV. Quæ cum ita sint, opportunissimus Corticis peruviani usus in Febris omnibus essentialibus, quas a Bilis vitio proficisci ostendimus. Licet enim sub prima hujusce remedii inventionem pro quartanis tantum Febris, deinde pro tertianis quoque debellandis usurparetur: sagaciores porro practici, inter quos primi Mortonus & Tortus in curatione omnium Februm periodum aliquam servantium, atque etiam malignantis naturæ, non sine summa ægrotantium utilitate, quin & cum certa fere salutis spe, adhibere peruvianum Corticem ausi sunt. Plurimæ dubio, procul olim periodicæ Febres erant, e quibus pau-

paucissimi fero nimis , nec nisi summa difficultate evadere observabantur : & qui evadabant in gravissimas deinde viscerum affectiones incidentes, vitam miserrimam durissime traducebant : unius certe nunc Corticis Chinæ usu Febres ejusmodi facillime , & breviter , non sine admiratione abigi & debellari ; atque ad perfectum sanitatis statum ægros , nulla viscerum labe subsequente restitui , observamus . At eo nunc redacta res est , ut in omnibus Febribus periodicis, continuis vel intermittentibus , chronicis vel acutis , benignis vel malignis , nec non etiam inflammatoriis , quas omnes a Bilis vitio proficisci ostendimus , tuto Cortex adhibetur .

LXXV. Recolenda hic signa , n. XIX. exposita quibus Febrium periodus indicatur . In hujusmodi , inquam Febribus , sive continuis , sive intermittentibus , de opportuno Corticis usu nulli dubium esse potest ; Veruntamen nonnulli in continuis continentibus , nec non inflammatoriis , quas nullam periodum habere opinantur , id remedium usurpare verentur . Et primo quod ad continuas continentes attingit ; plurimi certe non infimi subsellii Medici inutile , vel fortasse etiam noxium id remedium expertos fuisse fatentur . At pro rei veritate detegenda , ante omnia animadvertendum plerumque intermittentes fieri continuas , & continuas evadere continentes ; atque periodicas omnes ultimis vitæ diebus , periodicis penitus abolitis , continentes videri ; cujus phæ-

phenomeni n. XVIII. rationem reddere fategimus . Porro omnes fere consentiunt continentes Febres ab interna quadam, & ut plurimum ignota inflammatione foveri ; quæ quidem ex iis, quæ n. VI. dicta sunt symptomata existimatur, nec nisi, una cum Febri, ab eodem Bilis vitio pendet . Nemum si Febres quadam tractu temporis continentes fiunt, aliæ statim, prout scilicet magis vel minus, cæcus, serius Bilis, & a Bile sanguinis vitium solida corporis afficit ; ecquis igitur non videt hujusmodi Febres, quas continentes appellant, tali medico auxilio esse curandas, ne scilicet majori Bilis copia in dies sanguini affusa, gravius solida, & fluida humani corporis labefactentur.

LXXVI. Quod de continentibus Febribus dictum, idem omnino de inflammatoriis dicendum . Nam cum morbi inflammatorii, & præsertim Erysipelas symptomata sint (ut innuimus n. VI & XXX. quod etiam sensit Felix Platerus magni nomini practicus (67)) pendeantque ab eadem, qua Febris, causa, nonnisi Cortice peruviano eos morbos curandos esse censendum est . Ego quidem nullam unquam ab eo remedio in morbis inflammatoriis propinato noxam deprehendi ; quo remedio in Erysipelate ac Pleuritide frequenter nunc utor, & felicissime in constitutione epidemicarum pleuritidum anni 1775. usus fui, atque eorum agro-

(67) Vid. Fran. Torti Therapeut. special. Lib. V. Cap. I.

ægotantium nullus interiit . Præterea extra omnem dubitationis aleam positum est , inflammationes non in simplici liquorum stagnatione , sed potissimum in sanguinis acrimonia consistere ; cum autem peruvianus Cortex nulla acrimonia sit præditus , inflammationibus nocere nequibit ; nec unquam ex immodico licet ejus remedii usu inflammationem ullam excitari observatum . Ajunt nonnulli in hujusmodi casibus Corticem profuisse ex eo quia Febris erat essentialis , inflammatio vero symptomatica . At præterquam quod inflammationes semper symptomaticæ habendæ sunt ; sed esto quod aliquando Febris sit symptomatica , atque inflammatio morbus princeps ; si itaque Cortex peruvianus symptomaticis inflammationibus non solum non nocet , verum etiam summopere prodest , nullatenus inflammatoriis morbis nocere credendum .

LXXVII. Celeb. Mortonus Febres , inquit , continentes , inflammatoriæ , æque ac intermittentes hoc antidoto (Cortice scilicet peruviano) penitus , absque ulla recidivatione , quotidie evincuntur , & extinguuntur . Franciscus Tortus , Bernardinus Zendrinus , alique nonnulli vel inutilem , vel noxium Corticis usum in morbis inflammatoriis reputant . Tortus proprias observationes in medium proferit : Zendrinus noxium credit quoniam a principio quodam fixativo appellato inflammationes fieri autumat . Verum principium istud

istud fixativum prorsus commentitium est. Ad Torti vero observationes quod attinet; non inficiamur laud. Auctorem inutilem Corticem Chinæ deprehendisse; dicimus tamen id accidisse ex eo quia nec opportuno tempore, neque convenienti dosi id remedium sit usurpatum. Equidem Chinchina ne fiant inflammatoriæ stases, vel factæ ne invalescant, præcidendo Febrim, præcavet; confirmatas vero minime valet dissipare. Lege sis observationes a laud. Torto descriptas (68) nunquam invenies ante quartam Febris accessiōnem, nec etiam magna dosi Antifebrile remedium fuisse propinatum.

LXXVIII. Denique quoniam istiusmodi Febres & ipsæ periodum suam servant, licet hæc aliquando citissime obscuretur; periodicæ autem Febres omnes a Bilis vitio accenduntur, quod solo Cortice emendandum. In febrili excandescencia humores lenti, spissi, & simul acres ob causticam Bilis partem admixtam fiunt, ex his inflammatoriæ stases. Quod si fiat ut dum Febris accenditur corporis una liquores aliunde jam acres & pungentes extiterint, nil pronius erit quam inflammatorios morbos progigni; quī sane liquores nulla febrili agitatione accedente inflammationem minime peperissent. Nam si acrimonia in sanguine ob retentionem molecularum per emunctoria corporis secernendarum genita esset, non statim acutus morbus exci-

ta.

(68) Terapeut. special. Lib. V. Cap. 4.

taretur; Etenim sicuti pedetentim huiusmodi
moleculæ impuræ, acresque in sanguine col-
ligerentur, ita paulatim corporis œconomiam
turbarent. Bilis itaque vitium in hisce Febri-
bus emendandum; quo præstito Febris seda-
bitur; ac deinde ceteris medicis auxiliis acres
liquores diluuntur, ac temperantur, atque
inflammatoriæ stases resolventur.

LXXIX. Sed quid plura cum experientia
nos certiores fecerit hoc solo remedio immi-
nentes, vel etiam incipientes inflammationes,
ut calor immodicus, linguæ ariditas, flam-
meus urinarum color, dolores &c. designa-
bant, & præcaveri, & curari, iusta dosi &
opportuno tempore adhibito? Nec unquam
linguæ ariditas me ab ejus remedii exhibitione
retinuit, cum essem persuasus, id a biliosa
faburra in primis viis nidulante, pendere.
Etenim non semel post Corticis usum ru-
bram, aridamque evasisse linguam, eoque
intermisso humidam, alboque velamine ob-
tectam; nulloque deinde cortice adhibito ru-
borem iterum ac siccitatem nactam fuisse ob-
servavi. Hæc igitur linguæ accidentia falso
Chinchinæ, rectius acerrimæ Bili in ventri-
culo collectæ sunt tribuenda, quoniam exa-
cerbationis hora lingua ut plurimum exarc-
scit.

LXXX. Inficias ire non possum in Fe-
bribus vere symptomaticis cujusmodi phthisi-
corum, tabidorum, vel quæcumque ex pu-
ru-

F

ru-

rulenta materia aut solidorum vitio , (in quibus indiscriminatim , sed sine ullo fructu , a vulgaribus quibusdam Medicis exhibetur) foveantur , fere inutilem esse Corticem peruvianum ; ex eo quia hujusmodi Febres , seu rectius motus febriles , non a Bile foveantur . Verum id non impedit quin hujusmodi ægrotis aliquando Febris essentialis & periodica accedat ; atque tunc ad Antifebrile remedium confugiendum . Quod vero Febres variolosas , & morbillofas spectat , cum adhuc in abdito earum causa lateat ; & fortassis a Bilis quoque peculiari vitio fiant ; experiendum esset quid valeat Corticis usus opportuno tempore arreptus . Id interim certum est in secunda variolarum Febri , quam putridam appellant , id remedium efficacia non carere experientia docente .

LXXXI. Indigitatæ hætenus sunt Febres , in quibus unicum & præstantissimum antifebrile est Cortex peruvianus ; modo tempus pro opportuna , ut sæpius monuimus , ejus remedii exhibitione , quod potissimum interest , definiendum . Nam potissima ratio cur nonnunquam frustranea ejus opera deprehendatur , est quia tempore non opportuno adhibetur . Confirmans quæ in problematis resolutione jam dicta ; experimentis edoctus , & solidis rationum momentis innixus plerumque post primam Febris accessionem , si recte procedere velimus , Febrientibus Corticem peruvianum adhibendum edico . Etenim cum
non.

nonnunquam post primam Febris paroxysmum id remedium iusto dosi præbuerim, nulla deinceps accessio, paroxysmus nullus, continuato scilicet Corticis usu, ~~subest~~ Febrisque continuo evanuit; cum vero post quartam vel quintam Febris diem, satis magna etiam dosi, propinaverim, nonnisi biduo post Febris refedit: quo serius ad id medicamen confugerim, eo tardius, lentiusque Febris recessit; cuius rei sat manifesta ratio. Nam Cortice ocysus adhibito, non modo præcavetur ne uberior vitiosa Bilis quantitas sanguini admisceatur; verum etiam ne temporis diuturnitate, humores corrumpantur, atque solida magis afficiantur, & Cystica Bilis, febrili calore perseverante, majus vitium contrahat.

LXXXII. Si qui sint, quibus proposita methodus, experimentis certe confirmata, minime ardeat, atque observationes adducant, quibus evinci posse sperant, plurimos Febri detentos ad sanitatem perducti, vel nullo, vel satis sero Antifebrili remedio hausto; Id negare non audemus: sciant vero citius, tutiusque tempestive eo Cortice usurpato ad sanitatem restitui. Sciant pariter easus sæpe occurrere, in quibus ni post primam Febris invasionem ejus medicaminis usus arripiatur, errorem certe gravissimum, nec facile emendabilem committi. Et primo si Febris mali moris in prima sua accessione se prodatur, tunc quidem nulla interposita mo-

12 *Cortex* propinandus : vel saltem statim
 atque indicia aliquot appareant malignitatis,
 quæ certe diligentis Medici sedulitatem mi-
 nime effugient. Ludovicus Mercatus hujusmo-
 di indicia dextere recenset (69). *Monstrans*
quidem, ait *tertianam fore malignam*, gra-
via quædam & pernicioſa accidentia, quæ
statim primo accessu necesse est hæſitabundum
reddant Medicum - Hujus naturæ est laborantis
vultus prima accessione cadaverosus, aut
nimis tumidus, cum *pulsus inæqualitate*, par-
vitate, debilitate, aut *interceptione*, vel
asphixia. *Urina nimis crassa*, & *pravi co-*
loris, *inquietitudo insolita*, *anxietas*, *synco-*
pis, *animi deliquium*, *exsolutio*, & *frigi-*
di sudores, vel toto accessionis tempore inor-
dinati rigores, *difficilis respiratio*, *deliria*,
aut somni profunditas, *vomitibus etiam æru-*
ginosus, *paucus*, cum *gravi nausea*: & quæ
non confert. *Alvi fluxus pinguis*, & *dysen-*
tericus, *variegatus*, aut *sinceri humoris*,
ingens totius corporis gravitas, aut *inquiети-*
tudo, & *ſitis*, quæ nullo pacto sedatur.
Sed præcipue tertianam pernicioſam esse
ostendunt hæc signa, & *alia*, quæ ceteris
tertianis sunt communia, cum ab iis nondum
ex toto in die quietis liber evadit laborans:
sic etiam malum portendit delirium, aut
somnus, qui usque in diem quietis protra-
huntur: item eadem die *languidos*, *inquiети-*
 tos

(69) Vide Torti Therapeut. Special. Lib. II. cap. 2.

vos, anxios, & siticulosos superesse laborantes, aut alio quovis accidenti oppressos, quantumvis febris, vel levissima, vel nulla appareat. Sic rigorem vigente febre superesse perniciosum censemus: aut rigoris tempore corpus sudare, vel sudando frigere, animo linqui, & plurimum vexari. Quæ sane omnia diligenti animo expendat Medicus oportet, ut discat primo accessu quantum mali affectio minari soleat.

LXXXIII. Secundo non modo hæc accidentia a Mercato recensita cautum medicum reddent, ne occasio præceps Corticem offendi præterlabatur. Sunt & alia, quæ citissimam remedii exhibitionem expostulant; quod ni fiat piaculum erit. Si nimirum valetudinarius graviter febricitare ceperit; vel si quis gravibus affectionibus veluti podagra, asthma, apoplexia, obstructionibus obfirmatis, scirrhis &c. obnoxius vivit; vel si senio jam confectus sit; vel si gravissima animi pathemata præcesserint; vel si in loco, (hoc est Carcere vel Nosocomio), aut ex loco morbidi aeris veniens in Febrim inciderit; aut si mali moris Febris epidemice grassari inceperit, aut contagii suspicio adsit; aut si cardialgia in prima Febris accessione ægrum molestat; aut denique si mulier prægnans, vel menstruas purgationes, aut lochia patiens non levi Febri corripiatur. His, inquam, similibusque casibus nulla interjecta mora Cortex peruvianus egregius, nec parca ma-

no propinandus. Etenim nisi illico Febris succiditur universa corporis œconomia interurbatur; atque prægnantibus præsertim abortus, menstruantibus vero, ac puerperis, naturalium evacuationum suppressio, ac stases inflammatoriæ accedent.

LXXXIV. Tertio nulla in Febris adeo prompta sit huiusce remedii exhibitio, quam in inflammatoria, ne scilicet nova in dies biliosa materies sanguini suggesta, vel inflammatoriam stasim gignat, vel jam genitam adaugeat, quæ vel in suppurationem, vel gangrænam summa cum ægrotantium perniciæ sæpe transit. Post primam Febris invasionem Cortex febrifugus, nullo alio prævio remedio, si sanguinis detractionem excipias, propinandus. Et quamquam, sine ullo infortunii metu, in reliquis essentialibus Febribus idem faciendum censeamus; nihilo tamen secius in reliquis Febribus minus perniciosus non ultra quartum diem Corticis usus negligendus, ne scilicet inutilem forsitan, ejus operam experiamur.

LXXXV. Chinchina itaque in omnibus Febribus essentialibus opportune quidem, si electa, cito, & apta dosi propinetur, adhibita dicitur. Quod præ aliis suadere contendit Bernardinus Zendrinus (70) nimirum post primum vel alterum paroxysmum, præmissio eme-

(70) Trattato della Chinachina pag. 78. ediz. di Firenze ann. 1756.

emetico vel cathartico , si opus videbitur , cum plerumque negligi utrumque possit . Nam perinde est , si hæc remedia adhibeantur , si secus . Verum casus sæpe incidit , quo ne tempus seramus , cum periculum est in mora , ea consulto negliguntur . Qua de re problema resolvendum superest , sit ne opus ante Corticis exhibitionem , catharticum , emeticum , & sanguinis detractionem in usum revocare ? Qui Febres a putrida causa repetunt , & potissimum ab alimentorum corruptis reliquiis , in errorem gravissimum eos incidere arbitrantur , qui primis viis , utroque vel saltem alterutro remedio in antecessum non expurgatis Corticem propinare audeant : alii vero necessitate coacti , mediam tenent viam , atque Chinæ Corticem alicui cathartico vel semper vel prima saltem vice copulatum adhibent . Verum prior methodus tanquam noxia repudianda : posterior vero utpote inutilis , & invocationi minime quandoque satisfaciens reprehendenda . Etenim si æger ex repetitis Febris exacerbationibus in deterius ruat , graviora & numerosiora fiant symptomata , vitæque periculum immineat , est ne sanum consilium Febrim non intercipere , ægrosque bene purgato corpore , & non lustrata anima (ut aliquando accidit) ad inferos amandare ; an satius non purgato corpore vivere ? Cum autem neque vomitorium , neque catharticum propinatum sit , ægerque in vitæ discrimine versetur ,

tur, præstat, quo citius fieri potest, Antifebrile remedium putum purumque, ut promptior ejus vis sit, exhibere, atque non interrupto ejus usu, partitis vicibus Febrim suffocare; subducentibus interim Clysteribus alvum mollire.

LXXXVI. Præterea purgantia remedia sive lenia, sive drastica, & sæpius repetita nunquam Febrim, & si suum sortiantur effectum, continuo extinguere observata sunt; sed die aliquo critico sponte alvo soluta Febris cessare solet: falso inde colligitur purgantia pro Februm curatione adhibenda. Isthæc profecto remedia vi sua stimulant, Bilis acrimoniam augere, nec non intestina stimulando ad inflammatoriam statim disponere possunt. Negandum tamen non est per ejusmodi medicamenta Bilis partem aliquam intestinis hærentem extra corpus eliminari; sed novæ Bilis ex cistide affluxus ab iis ad intestina provocatur, quæ corrigenda potius quam evacuanda. Tandem laterem, ut ajunt, crudum lavamus, Febris interea altiores figit radices. Olim pro faciliiori Corticis operatione Catharticum remedium vel præcedere vel comitari debere primam saltem illius exhibitionem opinabar; at nunc experientiæ, nec non auctoritati Sydenhamii, Restaurandi, ac Torti fretus, ab eo remedio exhibendo me temperare solitus sum. Neque juvat asserere sine ullo damno, nulloque antifebrili remedio ut plurimum Febres curari. At si

ve.

vera sunt quæ de Febrium essentialium causa proxima, Corticisque peruviani operandi ratione dicta sunt, multo certe facilius, tutius, ac brevius neglectis Catharticis, eas curari per Antifebrile peruvianum existimandum est. Purgantia porro non solum in intestinis vim suam exerunt, sed particulas stimulantibus procul dubio sanguini largiuntur. Tandem fœcibus evacuandis, quæ cum extra sanguinea vasa sint, Febrium causa proxima esse nequeunt, ea remedia destinata sunt; tuto igitur negligi possunt.

LXXXVII. Quod vero ad emetici usum attinet, dicam aperte, dum crassi succi ventriculi primasque vias obsident, vel præcesserit repletio aut crapula, animi pathemata, aeris vitium, nihilque prohibeat, omnino vomitorium præmittendum; attamen ex templo adhibendum, post primam scilicet Febris accessionem; horisque deinde aliquot elapsis sedatoque vomendi conatu, ad Corticis usum confugiendum. Operæ pretium ut plurimum est, id pharmacum præmittere ad Bilem cysticam extrudendam stomachumque ab infarctu liberandum; ut deinde sit promptior Antifebrilis remedii actio. Emeticorum itaque tempestivus usus summopere commendandus, præsertim cum istorum actio ad primas vias, ubi materies Biliosa residet, expurgandas adhibetur.

LXXXVIII. De sanguine mittendo in essentialium Febrium curatione, non semper

2943

60
æqua necessitas : sed consulenda prius ægro-
tantis ætas, temperamentum, vires, capitis
læsiones, pulsus, ac reliqua symptomata, at-
que ex his iusta ejus evacuationis indicatio
desumenda. Atqui si alicujus sanguineæ eva-
cuationis suppressio præcefferit, vel si de in-
flammatoria stasi suspicio aliqua inciderit,
sine cunctatione sanguis semel, & iterum si
opus sit, detrahendus; sanguinis tamen eva-
cuatio minime citam febrifugi remedii in-
gurgitationem prohibet.

LXXXIX. Sed antequam pedem ultra
proferamus, duo expendenda supersunt, quæ
ut plurimum medentes aliquot a tempestivo
hujusce Antifebrilis usu distrahunt, timor
nimirum obstructionum in visceribus natura-
libus, atque Februm reditus. Cum enim
sæpe post tertianas Febres, quartanasque,
nec non post continuas remittentes, vel e-
tiam acutas malignas peruviano Cortice devi-
ctas, ægros in viscerum naturalium obstru-
ctiones incidisse animadversum sit: nil pro-
mius fuit, quam eas ab ejus medicaminis usu
repetere; præsertim cum vim quandam stip-
ticam, & saporem amarum is Cortex præse-
ferret. Ea opinio a medicis in vulgus mana-
vit. Sed absit a boni Medici mente tantum
hoc præjudicium. Nam non modo Febres
eo remedio extinctas, sed nullo etiam Anti-
febrili remedio solutas naturalium viscerum
obstructio, excipere solet; quin immo fre-
quentius has quam illas Cortice debella-
tas.

tas. Præterea cum nulla in Cortice peruviano aut coagulandi, aut resolvendi sanguinis facultas insit, ut expertus est Franciscus Tortus (71); neque ejus actio ad sanguinem, ceterosque in gyrum actos liquores pertingat, sed in solis primis viis, ut alibi monuimus, se exerceat; diversa propterea obstructionum causa investiganda, quam detegere satagam. Qua tandem patefacta asserere non dubitabo solo peruviano Cortice, tempestive quidem adhibito non modo vitæ periculum, aliaque subsequutura Febrium diuturnitatem incommoda; verum obstructions quoque ipsas certo posse præcaveri.

XC. Duplex hujusmodi obstructionum causa jure meritoque assignari vulgo solet: quarum una debilitas illa viscerum, atque vasorum ex tolerata Febri relictæ; cui si aliquis diætæ error, (en altera obstructionum causa), accedat, facillime imi ventris viscera ex peculiari eorum fabrica ad id vitium contrahendum idonea, obstructionibus afficiuntur. Atque error in diætâ facile committitur ab iis qui labefactatas morbo prægresso vires, copiosiori alimento restaurare sperant: vel etiam cum effræna fames (ut aliquando a Febre resurgentibus accidit) ad ingerendum copiosius alimentum eos adigit; quod certe ob viscerum chylopieticorum imbecillitatem, bilisque defectum, propter copiosas in morbi decursu biliosas evacuationes,

(71) Therapeut. special. Lib. I, cap.3.

nes, recte concoqui nequit; chylumque propterea crassum nec bene subactum & attenuatum sanguini tribuet. Istiusmodi obstructionum causæ satis per se omnibus patient.

XCI. Verum si memoria repetamus, quæ alibi a nobis dicta sunt, tertia obstructionum causa ex Febribus, quæ potior est, nec ab ullo, quod sciam adhuc animadversa, fiet manifesta; quæque id remedium, de quo agitur, ab ea infamiae nota liberabit. Ostendimus sane sub initio exacerbationum in continuis frequenter, atque paroxysmi in intermittentibus Febribus semper liquores crassos in partibus corporis extremis, & a corde admodum diffitis stagnare: stagnationisque indicia, vel incuriosis ipsis facile sese prodere; a ratione igitur alienum non est conicere in ipsis quoque visceribus ob canalium curvitatē, & obliquitatē crassos lentosque liquores moramnectere. Sed stagnationes certe obstructionesque partium extremarum a motu sanguinis in Febris augmento adaucto, & a musculari earum partium motu, atque propter canalium rectitudinem facile difflantur: difficile vicissim in visceribus id evenire sperandum; quorum vascula inflexa, substantia mollis & spongiosa, muscularibus denique motibus (ægris præsertim in lectulo jacentibus) minime agitata. Hæc sane causa videtur potissima, cur diuturnas Febres frequenter viscerum obstructiones sequantur.

XCII.

XCII. Ex modo expositis intelligitur , qua de re frequentius Febres intermittentes, quam continuas acutas obstructions comitentur & subsequantur. In illis enim horror, rigor, frigoris sensus, diuturniora, & intensiora, majorem liquorum stagnationem, obstructionemque minimorum vasorum, quam in istis designant. Patet etiam cur in Febribus, quæ diutius duraverint profundiores, & curatu difficiliore obstructions accendant. Palam quoque fit, quod supra innuimus, peruvianum nimirum Corticem, non modo obstructions non parere: verum etiam opportunissimum esse, dummodo confestim adhibeatur, ad eas præcavendas (72).

XCIII.

(72) Quoniam obstructionum genuinæ causæ detectæ sunt, quod ad earum curationem maximopere conferre experti sumus, hic arrepta occasione indigitare non negligemus. Diurnæ abdominis frictiones, corporis exercitatio, & aqua nostra lucullana sulphurea dicta, quæ reliquis acidulis præstat, recentes post Febres relictas viscerum obstructions facillime referant. Per frictiones nimirum abdominis, corporisque exercitium, equitatione præsertim institutum, sanguis a visceribus imi ventris ad hepar veniens, manu, vel musculis abdominis agitur & percussus majori impetu adigitur in ramos venæ portarum, ubi frequentius obstructions constant, majorique vi per hepatis vasa movetur, obstructionsque dissipat. Accedit his quod per corporis exercitium cor celerius oscillat, motusque vehementior in arteriis excitatur: cum autem arteria hepatica per Glissonii capsulam jecus in-

XCIII Ad alterum vero quod spectat, suspectus scilicet apud quosdam Corticis usus habetur eo nomine, quod Febres eo remedio suffocatæ reviviscant, præsertim quia si ne ulla sensibili evacuatione, Febres extinguat. Reponimus primo posteriori difficultati. Cum enim abunde ostensum sit morbi causam, non in sanguine contineri, sed aliunde ipsi accedere, a Bile nimirum; cumque Bilis vitium per pulverem febrifugum vel emendatur, & ad naturalem crasim redigitur, vel ejus ad sanguinem ingressus, intercipitur; mirum non sit, si nulla succedente sensibili evacuatione Febris penitus cesset. Sed non omnino verum est Febres a China china subactas, nulla interveniente sensibili evacuatione, evanescere. Nam semper urinæ profluvium, vel sudorem copiosum ceterasque præterea secretiones, excretionisque ad naturæ modum & ordinem, per medici hujusce auxilii usum redactas observavi. Per hujusmodi evacuationes quidquid morbosum in sanguine ex Bile admixta evaserat, extra corpus eliminatur. Eaque propter quoties post Corticis peruviani usum hujusmodi evacuationes contingunt, de fausto morbi exitu non amplius dubitandum.

XCIV.

Ingrediator, suisque propaginibus venæ portæ ramos sequatur, systole atque diastole sua lentum sanguinis motum in his adjuvat, promoverque. Ac propterea cuncta remedia, quæ idem præstare, quod modo dictum, valent, obstructions hepatis dissipabunt.

XCIV. Quamquam aliquando accidat , ut ex præcoci antifebrilis remedii opera Febris, quæ devicta credebatur, revertatur; non modo tamen Antifebrili remedio, sed etiam solis naturæ viribus quandoque subacta Febris reviviscere solet. Verum enim vero Febris, quæ Cortice peruviano conculcata reviviscit nunquam ferocior, periculosiorque priori Febrī observatur; quin & Febris noviter orta remedio eodem iterum adhibito, & secundum artis regulas continuato facile dissipatur. Porro satis explorata & vulgaris res est, Febris reditum præcaveri, primo si a purgantibus remediis, (73) ea subacta, abstineamus; deinde imperata ægroto sex rerum nonnaturalium utendi regula, ac denique Corticis antifebrilis usu, dosi licet refracta, ad hebdomadam saltem unam vel alteram protracto. Si vero fiat ut his omnibus adhibitis, nihilo secius æger sæpe in Febrim relabatur, iteratus emeticorum (74) usus ante & inter

Cor-

(73) Experientia corpertum est a purgante remedio, Febrim Cortice extinctam reviviscere; quod evenit vel quia exhibitus cortex, usu cathartici e visceribus extruditur; vel fortasse quia choledochum ductum purgans proritando Bilis cysticæ proventum copiosorem, quam par sit ad intestina concitat.

(74) Ægrum quendam intra anni fere spatium quinques in Febrim continuam remittentem, Cortice semper devictam, relabi observavi; & quod potissimum adnotatione dignum, sub quolibet primo Febris orta Bilem vitellinam vomitu ac secessu sponte satis copiosam reddidit: qua de re cystidem magna Bilis copia

Corticis febrifugi exhibitionem minime negligendus: iis namque magna corruptæ Bilis ex cystide copia expellitur; adeoque febrilis integer fomes foras amandatur.

XCV. Huc usque Corticis peruviani operandi modus, Febres quibus convenit; tempus exhibitioni opportunum; & ratio qua Febrium recurſui idest recidivæ occurrendum, exposita sunt; operæ pretium modo est exponere qua forma id remedium præstet propinare. Plures sane in Officinis prostant huiusce remedii præparationes. Primo pulvis tenuissimus vel ex toto Cortice, vel ex ejus parte exteriori comparatur, atque in vino olim, nunc etiam in aqua, sero lactis, aliove vehiculo, pro re nata exhibetur. Paratur item ex Cortice Chinæ Magisterium, Extractum, Sal essentialiale, ac denique decoctum. Jure igitur sciscitabitur quispiam, sint ne hujusmodi præparationes ipso simplici pulvere efficaciores? Antequam propositæ quæstioni fiat satis, exponendæ paucis eas parandi methodi. Ex infusione contusi Corticis in aqua communi, Sal essentialiale nominatum obtinetur sola lenta evaporatione. Ex infusione vero in spiritu vini Magisterium resinosum comparatur. Vini etenim spiritu utpote oleoso

pia refertam esse conjeci; eandemque omni ope effundendam censui; quod iteratis vomitoriis præstiti; nec amplius febris rediit cum jam anni quindecim elapsi sint. Hic ut obiter moneam, si quando quartanæ Febres ceterorum medicaminum ipsiusque chinchinæ vim elaserint, nonnisi repetitis emeticis subiguntur.

leoso , resinosa ejus Corticis pars ; aqua vero pars salina extrahitur . Chinachinæ extractum habetur si cortex contusus triduo in vino albo ad arenæ calorem detinetur ; factaque deinceps expressione , fiat liquoris evaporatio lento igne , donec mellis consistentiam nanciscatur . Salem essentialem mero pulvere in debellandis Febribus nonnulli efficaciorē opinantur , eo forsan ducti argumento quod ex quaque Corticis libra uncia circiter salis eliciatur ; vel quod Sal essentiale nuncupatur , quasi essentiam , integramque antifebrilem vim contineret . Ita certe credit Marchio Sacramosa Eques Ordinis Melitensis , qui eum Salem a Chinæ cortice eliciendi modum Joanni Baptistæ Capello indicavit . Alii Corticis ligneam ut ajunt substantiam , nescio qua ratione formidantes , posthabito pulvere , Extractum , vel Magisterium fidentius usurpant ; atque multo minoris , quam pulveris requiritur , Febres extinguere sperant . Clariss. Hoffm. (75) & cum eo sagaciores tota sua substantia id medicamen Febres abigere autumant : atque pulverem ipsius Corticis cuicumque ejus præparationi anteponunt . Laud. auctor ex analysi Chinchinæ omnia ejus principia , scilicet amarum , adstringens , balsamicum & terrestre de vi antifebrili participare concludit ; eosque

(75) Tom. VI. de Rect. Cortic. Chinæ uso &c.
§. 23.

que propterea errare ait, qui a sola adstringente facultate febrifugam vim repetunt. At si in re tanti momenti, experientia potius rectiusque, quam Chymicorum phantasiae inhærendum, fatis superque exploratum habemus, merum pulverem Febres quascumque essentielles debellare. Reliqua hujus Corticis præparata Magisterium nempe, Extractum, & Sal essenziale licet pretiosiora non tamen præstantiora deprehenduntur. Nec unquam damnum ullum ex Cortice in substantia, ut dicitur, exhibito sequutum, aut nos observavimus, aut alii memoriae tradiderunt. Matronam nosco quæ triginta ab hinc annis pulverem Chinæ Chinæ fere quotidie assumit; nec unquam sibi nocuisse fatetur.

XCVI. Negandum vero non est in illis, Sale scilicet, Magisterio, Extracto Chinchinæ vim aliquam febrifugam inesse; immo pro re nata in usum quandoque revocanda, ut suo loco dicitur. Verum quoties usurpanda multo majori dosi, cum minus efficacia sint quam vulgo creditur, propinanda, ut finem optatum assequamur. Etenim post binas ternasve optimi Corticis uncias justo regimine propinatas semper Febrim perniciosam, vel penitus extinctam, vel saltem valde refractam observavi: cum vicissim, salis essentialis opera non obstante, alios mortuos, alios vero non sine difficultate sanitati redditos; immo senex quidam nonnisi post quam

un-

uncias undeviginti Salis essentialis haussisset, a Febri tandem immunis evasit. Demum Sal essentialiale cum olim Bili admiscuerim, insolutum semper in fundo cyathi mansit; cum vicissim Chinchinæ pulvis secundum Torti & mea tentamina, facillime a Bile absorberetur. Bilis igitur vitium facilius a pulvere, quam Sale Corticis emendari censendum.

XCVII. De Chinæ Chinæ decocto, non secus ac de supra recensitis præparationibus, dictum puta. Per decoctionem forsân multa pars volatilis dissipatur; & præter salinum principium, mucilaginosum quid in ipsa etiam aqua remanet. Decoctum itaque debile anti-febrile est perinde ac Sal essentialiale in aqua solutum, a quo parum differre videtur. Non equidem debilia isthæc experirer, neglecto pulvere Corticis, cum Febris mortem minatur. Occasio enim semper præceps, & experimentum periculofum, ut cum Hippocrate loquar. Refert Franciscus Tortus (76) se effæcto & reliquo Cortice, qui post decoctiones remanet, plures pauperes febrientes ad sanitatem perduxisse. Forsân cortex, a quo Sal essentialiale detractum est, Febres etiam extinguere valet; tale remedium in pauperibus & infimæ fortis hominibus me adhibuisse minime pœnituit.

XCVIII. Ex hætenus dictis clare patet, omnino fere inutilem esse Corticis peruviani

G 2

usum

(76) Tract. de Febr.

usum per clysmata injecti, five sub forma decocti, five etiam pulveris aquæ immixti. Nunquam Februm causa hoc modo attingitur. Hæc, quæ in medium protulimus satis experientia comprobata sunt. Falso itaque credunt nonnulli ipso pulvere præstantiores præparationes reliquas, eo præcipue nomine ab ipsis commendatas, quod facilius digerantur: non enim id remedium digerendum, neque ad sanguinem traducendum, ut Febrim extinguat.

XCIX. Præstat nunc methodum describere, qua fere semper in Febris essentialibus curandis eo remedio, prospero cum eventu, in adultis hominibus utor. Quo gravior Febris, & vehementioribus stipata symptomatibus, eo copiosorem dosim hauriendam curo. Maxima dosi nycthemeri spatio vix unciam unam & semis excedit. Dosis vero pro singulis haustibus maxima drachmarum binarum & semis, minima drachmæ unius vel dimidiæ. Primum inter & alterum haustum horæ duo, vel tres, aut etiam quatuor, pro morbi exigentia, intercedunt. Pulverem integri corticis, aut ejus rasuræ, in aqua vel fero lactis sumendum præscribere solitus sum: nunquam vero forma pilulari; cum sæpe pilulas fere insolutas, & argentea bractea adhuc obvolutas ab ægris per alvum dejecti observaverim. Sane pulveris forma Cortex ingestus, facilius, promptiusque per ventriculi, pylori, duo-

duodeni reliquorum denique ~~medicamentorum~~ tenuium cavitatem dispersus Bilem corrigit. Febri tandem imminuta vel penitus abacta, ejus medicamenti usum ad unam, vel ~~duas~~ ^{septem} hebdomadam, & amplius, sensim diminuta dosi protrahendum commendo. Quandoque singulis pulveris Chinæ unciiis, vel salis nitri depurati, vel Florum salis ammoniaci drachmam unam, cum nimirum inflammatoriis affectionibus obviam ire contendendo, vel quoties sudoris evacuationem promovendam existimo, atque in Tertianis diuturnis, atque Quartanis mercurii dulcis grana aliquot addere non prætermitto. Fere semper feri lactis, vel decocti malvæ, aut chamæmeli, vel aquæ communis egelidæ vel frigidæ assiduum usum cum Antifebrili remedio præscribo.

C. Medicamenta omnia, quæ pulverem Antifebrilem, irretire, ejusque vim infringere apta videntur, cujusmodi Oleum dulce vel olivarum, sirupi, oxymel &c. omnino præscribo. Nonnulli verentes ne Chinchinæ pulvis in corpore remanens noxius evadat solutiva quædam remedia quoque ei pulveri adjiciunt, velut sunt magnesia nitri, antacidum Britannicum, sal polychrestum similia. Quod licet improbare non ausim; moneo tamen iis remediis minime abutendum. Neque timor ullus nos teneat, ex immodica ejus pulveris copia, vel usus diuturnitate, incommodum aliquod hoc remedium esse allaturum, quod

G 3

pror-

~~peritus~~ innocens . Apposite ad rem nostram
 Cl. Mortonus (77) . *Cortem peruvianus* , in-
 quit , *consensu medicorum hodie omnium* ,
est catholicum febrifugum , quod omnes Fe-
 bres intermittentes , (quin & continuas)
 in quovis anni tempore , penitus , tuto ,
 cito , & feliciter sanat . Adde his in
 omni sexu , etate , virginibus , gravidis , puer-
 peris tutissime , & prorsus innoxie exhiberi
Cortem potest . Præterea addit laud. auctor
 se intra annorum viginti quinque spatium
 nusquam novisse aliquid mali ab usu Corticis
 evenisse ; nec se unquam hujus remedii
 poenituisse . Qua de re Chinchina anti-
 datus febrilis , arbor vitæ , remedium plane
 divinum a Divina benificentia nobis conces-
 sum a Medicinæ scriptoribus passim nuncu-
 patur . Quæ cum ita sint , quis non videt ri-
 su excipiendos esse medicos illos , qui id re-
 medium aliis quibusdam decantatis adjiciunt ,
 ut illi meritam palmam præripiant .

Cl. Antequam eorum querelis , qui mini-
 me tam felix faustumque hoc remedium se
 expertos fuisse ajunt respondeamus , e re vi-
 sum est casus indigitare , in quibus pulvere
 Corticis posthabito ad varias ejus preparatio-
 nes confugiendum sit . Fit enim aliquando
 ut pulvere uti nequeamus , cum scilicet pue-
 ruli , vel delicatulæ mulieres , & ii omnes
 qui stomacho nimis sensili præditi sunt , qui-
 que remedia facili evomunt ; aut denique ob
 fau-

(77) Tract. de Febr.

faucium affectiones pulveratum Corticem deglutire non sic facile valeant; in his, inquam, similibusque casibus, quin & in Febribus levioris momenti, Sal essenziale, vel decoctum, magisterium vel extractum Corticis licet experiri. Forte fortuna remedium detegere datum fuit, quod facillime a quovis deglutiri potest, nullo sapore, aut odore injucundo præditum, efficacissime quoque essentielles Febres extinguere idoneum, de quo justam dissertationem, Superis bene faventibus, alias dabimus.

CII. At qui sit ut peruviano Cortice rite recteque in Febribus essentialibus propinato, ægros interim diem obiisse extremum quidam Medici fateantur? Siquidem quamplures Medentes durante Constitutione an. 1775. Chinchinæ facultatem summis laudibus extollere, aliquot vicissim vilipendere audivimus. Referebat sane tunc temporis mihi cujusdam Nosocomii medicus, ceteroquin non indoctus, Cortice peruviano dosi convenienti licet exhibito, ægros tamen interire: ipsi equidem significavi id accidere propterea quia infimæ fortis ægri, medicis auxiliis destituti sero nimis ad Nosocomium accedant, & morbo jam adulto, læsionibusque viscerum jam confirmatis, quam ob rem non sic facile eos mortem effugere. Nam id medicamentum, ut sæpe monitum est, Febrim abigere, & organorum corporis affectiones ne hiant, vel factæ ne augeantur præcavere po-

ris est: at cum viscera pectus iverint, ad statum sanum redigere non valet; testatusque sunt ei nullos ferme ægros tempestive (nunquam ultra quartam Febris diem ad id remedium confugi) & opportuna methodo ac forma Cortice peruviano hausto periisse.

CIII. Multiplici autem de causa evenit ut fere nullam præstantissimi febrifugi hujus operam nonnulli experiantur. Prima & ferme potissima, quia non omnes quam cito opus sit, eo remedio forma, & methodo propria utuntur. Altera causa est quoniam plurima alia remedia ægris sumenda præcipiuntur, dum Cortex in usu est; quæ sane Chinchinæ pulverem non modo irretiunt, vimque ejus infringunt, ne dicam de nausea, quam ægrotis eient, Corticis saltem adhibendi tempus adimere solent. Tertia si Cortice vetustate jam effæcto, vel parca nimis dosi, & Bili corrigendæ impari, vel etiam a pharmacopola adulterato utuntur. Denique ut cætera accidentia præteream, fit nonnunquam ut æger ex præjudicata opinione, vel ex aliorum medicorum, aut amicorum, vel etiam mulsercularum objectis terribilamentis perterritus, præscripto remedio uti neglexerit; assidenti tamen medico remedium haussisse fateatur; inutilem & fortasse noxiam tunc Medicus ejus remedii operam, ex falsa ægri assertionem judicabit. Huc spectat quod scriptum testatumque reliquit Divinus Senex
(78),

(78). *Non quis cognoscere potest ea, quæ damno fuerunt, quam ea, quæ opem tulerunt in testimonium arti, quod ars ipsa sit. Quæ enim profuerunt ob rectum usum profuerunt; quæ vero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sunt nocuerunt.*

CIV. Pro ceronide hujus lucubrationis alios morbos indigitare non abs re erit, in quibus id remedium prodesse observatum est. Quod paucis efficiam. Nonnulli Corticem peruvianum periodicis quibusque morbis, quin & non periodicis aliquando quoque profuisse perhibent. Vallisnerius ad Cardialgiam periodicam; ad affectus hystericos cum spasmis Th. Sydenh.; ad Epilepsiam Tozzius, & Meadius; ad Ophthalmiam periodicam Pacchionus valere autumant. In affectionibus frigidis & diuturnis conferre censet Sebastianus Badus, assertque auctoritatem Hieronymi S. Sophiæ, qui in catarrhis & rheumatismis id remedium prædicat: ad affectiones quoque hypochondriacas opem ferre affirmat laud. Badus ex auctoritate Nicolai Susannæ, & Christophori Paravicini. Adversus hæmoptoen Mortonus celebrat. Relatum est in Actis medic. Edimburgen. Tom. 2. 3. 4. Corticem peruvianum in gangrænis, & Sphacelis a Medicis, atque Chirurgis peritis adhibitum mira præstitisse. Quamquam Franciscus Tortus problemate proposito, atque expenso, an scilicet id remedium conveniat aliis morbis &

[78] Lib. de Arte §. 6,

& præsertim periodicis, præter Febres, haud facile prodesse sibi persuadeat: pace tamen tanti Viri, plerumque non solum enumeratis morbis, sed & aliis, quin & ad prophylaxin maximopere prodesse affirmamus. Nam cum plerumque modo enumerati morbi a vitio Bilis pendeant, & excitari possint, nil mirum si prodesse asserimus egregium id remedium; quin & cum profuisse tot eximii Viri affirmant, quibus certe non deneganda fides, a prænotata causa eos morbos progenitos fuisse censendum. Ex dictis pronum est inferre non modo recensitis affectionibus, sed etiam arthritidi, & doloribus periodicis, Asthmati convulsivo, Cardialgiæ, Cholera, Diarrhææ, Dysenteria, Hæmorrhagiis, Hæmoptysi, Phthisi incipienti, Pleuritidi, Erysipelati &c. Peruvianum corticem summo-pere prodesse, ut sæpe sæpius experti sumus. Conferre tandem non dubitamus ad prophylaxim grassantibus morbis epidemicis, vel per loca aere infecto prædita iter facientibus, & iis omnibus, qui Biliosis morbis obnoxii vivunt.

SCHE-

S C H E D I A S M A

*De justo Vesicantium usu in Febris
essentialibus , nonnullisque
aliis morbis .*

I. **D**E Vesicantium , eorumque præsertim,
quæ cantharidas recipiunt , commo-
dis atque incommodis diu multum-
que olim est inter Galenicos & Helmontianos
disputatum . Ingentes porro ea quæstio tur-
bas inter Alexandrum Massarium & Hercu-
lem Saxoniam anno 1590. excitavit . Ac ve-
teres illi quidem partium studio , hi vero
ambitione & contentionis æstu abducti lon-
gius fortasse progressi sunt , quam ratio po-
stulabat . At enim cum Saxoniarum opinio præ-
valuisset : exinde porro factum est , ut & in-
ter Vesicantia cantharides principem locum
haberent , & Vesicantium istiusmodi usus in
dies magis , atque magis increbesceret . Eo-
que tandem res devenit , ut nunc quidem
temporis pene nullus sit morbus sive chroni-
cus , sive acutus , nullusque cujusvis ætatis ac
temperamenti æger cui curando ab Vesican-
tibus auxilium non quærant Medici nostrat-
es : in id nempe unum omnes amice con-
spirantes , tametsi in ceteris etiam , atque e-
tiam inter se dissentiant . Multo magis advo-
catus Medicus bina ægroto Vesicantia admo-
ve-

veri iusserit : en tibi sub vesperam , si Medicus alter accesserit , bina insuper alia præscribentur : nullo interim adhibito examine num quidnam levaminis sive ex jam appositis sive ex mox apponendis habiturus sit æger ; quin immo si post tot admota Vesicantia novis , vel gravioribus symptomatibus ingruentibus in pejus ruere omnia observentur ; indomita morbi vis potius , quam perversus Vesicantium usus culpabitur . Videlicet nunquam non utile & salutare id medicamenti genus reputatur : tantum abest ut de ejus incommoditatibus vel levissime Medici suspicentur .

I. II. Neque vero Medici desunt , qui Vesicantium & cantharidum vim in morbis tantum non omnibus salutarem ratione comprobare satagunt . Utinam experientiam sibi consentientem ratio haberet ! Atqui immoderatum Vesicantium usum aperte redarguit infelix ægrotantium exitus . Quod unum satis monere clinicos posset , si modo mens iis non lava foret , ut cautius certe nec nisi ægri morbi que natura ante perspecta , anceps Vesicantium negotium posthac aggrediantur .

III. Hæc autem , quæ hactenus dicta sunt , nolim ita accipiantur quasi is ego sim , qui Vesicantia & cantharidas e medicina omnino exulare jubeam . De Vesicantibus enim idem prorsus sentiendum censeo , quod de ceteris quibusque medicamentis docent omnes ad unum Medici : videlicet esse ubi ea prodesse plurimum possint ; & vicissim ubi noceant quam

quam maximo. Quamobrem ea haud temere, nec indiscriminatim adhiberi debent. Plures profecto sunt morborum species, quibus Vesicantia rite & tempestive adhibita plurimam præstare opem valeant. Ita Ischias unis Vesicantibus dolenti parti applicitis frequentissime curatur; ut perspecte notarunt cum alii multi, tum maxime Vepferus (1) & ingeniosissimus noster Cotunnus (2). Præterea magno ufui sunt Vesicantia in febribus malignis coagulantibus, quæ exilissimo pulsu extremitatibus frigidis, anxietate, ad soporem propensione, aliisque crassitie & viscositatis indiciiis stipantur; præsertim si ægri habitus pinguior sit, & temperamentum phlegmaticum. Item in Apoplexia lenta, & serosa maxime quæ in senibus ab externo frigore oritur; in convulsionibus sine febre; in oculorum & faciei affectionibus, venæ tamen sectione præmissa; in tinnitu aurium; in surditate recenti; in podagra, aliis cutaneis affectibus retropulsis; in variolis & morbillis modo prodeuntibus modo relabentibus; in affectionibus quibuscumque soporiferis; in Catharris ex viscida materia oriundis, & qui irruptionem in pulmones, aliumve corporis locum, in oculos, in nares, in fauces minantur; in doloribus fixis & partem quampiam acriter lancinantibus, similibusque.

IV.

(1) In Epistol. ad Lentilium Miscell. Medico-pract.

(2) In opusculo de Ischiade nervosa.

IV. M. Aurelius Severinus (3) Vesicantissimum maxime commendat in cephalalgia idiopathica & pertinacissima; Idque experius sum in muliere quadam, quæ de vehementissimo dolore ad os parietale sinistrum querebatur: variis remediis in cassum tentatis, appposito tandem dolenti parti Vesicatorio; dolor, qui diebus quindecim continuis ægram vexaverat, continuo evanuit. Similiter cervici appposito Vesicatorio alteram porro mulierem a diuturno atque molestissimo aurium dolore liberavi. Utraque vero mulier febre vacabat; quod quidem sedulo notandum.

V. Denique egregium Epilepticis adjuvamentum asserere Vesicantia (4) tradiderunt Felix Platerus (5); Henricus ab Heer (6); Vedelius [7]; Willsius [8]; Alii; quod non semel experientia verum deprehendi. Quadriennis filius Marchionis Cicerale singulis fere diebus ab Epilepticis insultibus corripiebatur. Principio Vesicatorium brachio appositum est; insultusque rariores facti. Verum sex mensibus elapsis, licet ulcus adhuc ada-

[3] Pyrotech. Chirurg. lib. II. cap. 8.

(4) Conferunt Vesicantia epilepticis; præsertim iis, quibus a Tinea, Variolis, Morbillis male curatis, vel Crusta lactea, acoribusque retropulsis, similibusque causis morbus natus est.

(5) Prax. lib. I. cap. 2.

(6) Observat. 20.

(7) Amœnitat. mater. medic. lib. I. sect. II. cap. 6.

(8) De morb. convulsiv. cap. 4.

adapertum fervaretur , ſævior tamen morbus rediit . Parentibus ſuaſi , ut alterum occipitio Veficatorium imponeretur : adhibitum eſt emplaſtrum de Thapſia ; manſitque ulcus ad ſex integros menſes : quo tempore ab epilepſia omnino puer immunis vixit . Verum ulcere dein ſaneſcente neglectiſque ceteris præſidiis , continuo epilepticæ convulſiones prodierunt . Quamobrem denuo Veficatorium occipitio admotum eſt ; ulcuſque integri anni ſpatio continuatum : decimus jam excurrit annus , quo puer ſanus vivit . Triennem puerum cujuſdam Jurisconſulti Epilepſia pariter laborantem ; Veficatorio ad occipitium adhibito ſanitati reddidi . Quæ autem hic perſequi placuit ut me a Veficantium , & cantharidum uſu neutiquam abhorrere ſignificarem : & ſimul quibus potiffimum in morbis præſens ab illis auxilium quærere nobis liceat .

VI. Verum ut facili negotio quiſque di-gnoſcere poſſit quibus morbis Veficantia pro-ficua , vel infeſta ſint , eorum compositionem & vires præ oculis habeat neceſſe eſt . Tripli-cem proſecto eorum vim conſiderare ſolent Medici 1. (9) nimirum ſtimulantem ; 2. e-

va-

(9) Cantharides inter mera venena referri meren-tur . Dioſcorides notavit cantharides interius ſumptas renes & veficam exulcerare , miſſionem cruentam , pruritumque in pudendis ciere . Galen. lib. IV. cap. 1. & de ſimplic. medicam. facult. monet ne quis eas deguſtare audeat . Avicenna lib. II. tract. 2. de Virtutib. Ma-

vacuantem (10) ; 3. vim falis cantharidum sanguini sese immiscentis : de quibus fusiores me-

Medicam, singulariam cap. 206. ipsis acrem , putrefactivam & adurentem inesse facultatem ostendit. Ad hæc tenue admodum subtile & maxime penetrantis indolis est id, quod in cantharidibus delitescit elementum , ut prompte corporis penetralia subeat ; graviaque excitet pathemata ; mictum sane cruentum, cum vesicæ exulceratione , febres, dolores , convulsiones , urinx ardores , & aliquando gangrænas , quæ omnia producere cantharides passim suis observationibus Medicinæ scriptores memoriæ tradiderunt. Proprijs quippe est hic agendi modus plurimis venenis , tenuissimis scilicet particulis & penetrantissimis nerveas partes aggredi , & per spasticas stricturas humorum congestiones, sphacelationes & mortem inferre.

(10) Censent nonnulli ab exitu humorum Vesicantium ope procurato summam utilitatem in febrium acutarum curatione pendere. Hic autem tantisper immorandum . Si humor fluat ex factis ulceribus pro bono omine habetur : malum contra augurium hujusmodi ulcera portendere censentur , cum albida , vel livescencia sunt , nihilque humoris fundunt. Nam talis humorum fluxus in acutis febribus proficius sit dubia sane res est. Neque juvat asserere , quod rebus ita se habentibus , ægri plerumque convalescunt : id enim indicium est , naturæ vires satis validas esse , humoresque concoquere & attenuare , circumductionem, ac proinde humorum exitum promovere. Etenim primis morbi diebus cruda existente morbosa materie, hoc est vigente humorum crassitie ac spissitudine , solidorumque spastica vi, vesicatoriorum ulcera nil fundunt : copiosus vicissim fit humoris exitus , morbo ad statum accedente, modo morbus salutaris sit : nil contra reddunt Vesicatoria in morbo lethali ; Ulcera itaque Vesicantium liquorem dant si naturæ vis morbum superat ; sicca manent si natura imbecillis : adeoque

medicorum institutiones consulendæ . Illud vero pro re nostra adnotare placet [quod apud omnes in comperto est] volatilem nimirum acrem, causticum, venenatum Cantharidum salem stimulo, & sua in sanguinem immissione febrim accendere; accensam augere; oscillatorium fibrarum motum promovendo circulationis impetum vehementiorem efficere; aciores denique humores reddere. Quid igitur Vesicantibus importunius excogitari potest in Febre acuta a degeneratæ bilis acrimonia exorta, quæ solida & sanguinem afficiat? Stimulo stimulus, bilis acrimoniæ cantharidum sal acre, immo acerrimum additur; quo profecto fit, ut calor, delirium, convulsivi motus, & alia hujusce febris symptomata magis magisque invalescant. Constans medicorum (11) effatum, experientia satis confirmatum in epidemicis febribus, præsertim ubi macilentum sit corpus, & acutioris sensus, æger levissima de causa animo moveatur, & morbus in paroxysmo sit constitutus [12] nihil importunius Vesicantibus, iisque perniciosius nihil. Jure itaque me-

H

ri.

tanquam signa salutaria, vel lethalia in hujusmodi febribus potius habenda, quam remediorum juvantium loco; humorum quippe tenacitatem, vel fluxilitatem; circuitum facilem vel difficilem designare tantum possunt.

(11) Vide sis Tissot de Febr. bilios. lausan. pag. 62 & 63 edit. Neapol.

(12) Olim sane ægro jam jam ad interitum prope-
rante Vesicantia adhibebantur; nunc vero statim æ-

fe-

rito omnes ad *rumulum* (13), inquit Boerellus, *brachiis pedibus, & aliis partibus enulceratis deferuntur*. His rationum momentis motus Clarissimus Tissot, mutato consilio, & missis cantharidibus confugit ad epispastica ex fermento panificio, aceto acerrimo, & largiori seminum sinapeos dosi, quæ suris vel sæpius plantis pedum applicari curabat. Equidem Vesicatoriæ naturæ plura innotuerunt remedia, ut Euphorbium, ranunculus, flammula jovis, succus esulæ, laureola &c. Ex his tutiora comparari possunt Vesicantia, cum iis opus sit. Nam in acuta febris istiusmodi etiam, eo quod irritent & calefaciant suspecta sunt habenda.

VII. Silentio præterire sine piaculo non possum in Epidemica Febre Neapolitana anni 1764. cujus bilis vitium princeps causa fuit, Vesicantia importuna & noxia ægris [14] cordatiores Medicos animadvertisse. Testem luculentissimum appello Cl. Equitem & Medicum Aulicum Joannem Viventium(15), qui refert post excretionem vermium, corruptæque bilis, ægros ab anxietate, nausea, capitis dolore, febrisque impetu levamen successisse.

febris, quæcumque ea sit, & in quacumque ægri temperie accendatur continuo Vesicantia præscribuntur. Male vetusti Medici se gerebant; recentiores isti pessime.

(13) Epistol. ad Malpighium.

(14) Vide Freind. comment. 9. de Febr. pag. 89.

(15) In Elegantissima Epistola De Epidem. Neapol. ann. 1764 ad Gherardum van d' Wieten adjunct. Comm. de Cicuta edit. 3. Neap. an. 1774.

seepisse: contra vero detrimentum ab oleosis, sanguinis detractiōe, & Vesicatoriis; Quod vero, inquit, summopere nocere observavimus, fuerunt Vesicantia, quibus convulsiones augebantur; ut plurimum horum applicatione, nigrescebant petechiae. & gangrena afficiebantur partes, quibus apposita fuerunt.

VIII. Quæ cum ita sint ecquis Vesicantium usum probabit in bilioso (16) temperamento, inque feбри a bilis vitio genita, præsertim inflammatoriis stasibus copulata? Extra omnem dubitationis aleam positum est inflammationes non in sola humorum stagnatione consistere [cum stagnet serum & lymphæ in hydropicis citra inflammationem] sed in materia acri pungente & irritante, ut ex dolore potissimum, ardorisque sensu in parte inflammatione detenta colligitur. Cum igitur certissimum etiam apud omnes sit ex cantharidibus salem acrem, & causticum ad sanguinem devehī, si sibi constare velint Medici in acutis febribus Vesicantia exulare jubeant. Etenim corporis vasculis ob bilis acrimoniam, irritatis jam, atque contractis, coarctatisque; sanguini spissiori, atque acriori reddito, si novus stimulus, novaque acrimonia addatur, quis non videt augendam potius inflamma-

H 2

tio.

(16) Quotidie experimur in iis, qui gracili corporis habitu, calido siccoque temperamento præditi sunt Vesicantia mictum sanguineum, Dysuriam, Ischuriam, & Vesicæ inflammationem excitare; præterea cerebrum, nerveasque partes utpote delicatioris, tenuiorisque structuræ infestare,

tionem, quam solvendam esse ab huiusmodi remedii appositione. Hoc quippe sal sanguinis lymphæ, sanguinique ipsi admixtum, cum ad pulmones primum, ex circulationis legibus cum sanguine deferatur, eos pungere, crispere, & irritare necessario (17) debet, licet non tanta vi, quanta Cerebrum ac Vesicam, quoniam Cerebrum lymphæ tenuissima perfunditur, in qua cantharidum sales contenti, & ob organi structuram propius agunt; multoque sensibilibus eorum actio evadit. Atamen in pulmonibus vim aliqualem exerunt, præsertim in exilissimis ejus vasculis; quos si jam inflammatione affectos inveniant, phlogosim necessario augebunt. Accedit his potissima ratio; nimirum dum sitim, linguæ ariditatem epispastica excitant, febrimque augent; inflammationem quoque adaugere credendum est. Nihil molestius tui quam discordantiam inter theoriam & praxim: Helmontianorum doctrina de internis, externisque calefacientibus, & discutientibus in inflammatione adhibendis penitus e scholis ablegata jam est; Verum modo inflammatis partibus Vesicantia admoveere non verentur. Nonne hæc quammaxime calefacientia? Joannes Pringlius (18) de Pleuritide agens magnum vesicatorium parti affectæ adhibendum præcipit: statim vero monet, quod si alio loco apponatur posse stimulo suo morbum

(17) Hæmoptysi Vesicantia semper nocuisse animadverti.

(18) Part. III. cap. 2. §. 4.

hum exacerbare. Cujus effari eam rationem affert, nimirum vesicatorio lateri affecto appposito dissipari obstructionem, & febrim disscuti. Hæc Experientissimi ceteroquin Viri doctrina, quam inconsulto vulgares Practici exceperunt, paulo accuratius expendenda.

IX. Id enim primo ratum compertumque habemus, ipsiusque Pringlii auctoritate confirmatum, Vesicatorium si alio loco, præter partem affectam apponatur stimulo suo nocere posse. At nonne pars externa cutis thoracis diversa est a parte inflammata? Nonne inter cutim & pleuram mediant costæ ac musculi intercostales? licet etiam concedatur in pleura sedem semper esse Pleuritidis. Nonne his in partibus diversi arteriarum nervorumque rami? Certe si dum internæ thoracis partes inflammatione afficiuntur, externæ contrectentur, nulla sit doloris exacerbatio: Stimulus itaque loco satis diverso a parte inflammata per Vesicatorium excitatur; atque ex laudati Pringlii documento potest stimulo suo morbum exacerbare. Neque recte afferi posse videtur sal cantharidum pervadendo transversum cutim, adiposam membranam, musculos intercostales & costas, actionem suam exercere in pleuram inflammatione detentam. Quod etiamsi concederetur sal id acre causticum solida inflammata magis irritando tantum abest, ut phlogisticum sanguinem resolvat, quin potius acriorem reddat, vasorumque crispaturas adaugeat. Vo-
rum

rum si dicatur per absorbentia lymphatica cutis vascula sanguini cantharidum sal tradi (quod extra dubium est) perinde est sive lateri affecto, sive cuicumque corporis parti Vesicatorium apponatur.

X. Præterea sal hoc cantharidum sanguini traditum, & una cum eo circuitum absolvens, certe cum per vasa phlogistico acri sanguine obstructa, neque lymphæ, neque sanguis transcurrat, nulla ejus erit actio resolutoria. Dicet quispiam principem Vesicantium actionem non pendere ab immissione salis, nec ab ejus vi resolvente; sed a stimulo, nervis & fibræ motrici indito, quo sane oscillatorius vasorum motus promovetur. At oscillatorius vasorum motus jam satis vehemens est, dum inflammatoria febris adest: quin eum compescere, internis emollientibus sanguinisque detractionibus plerumque in acutis febribus, morbisque inflammatoriis conamur; itaque dum motum oscillatorium stimulo Vesicantium adaugemus, ceteris remediis mitiorem reddere contendimus? Quo sane nihil absurdius. Sive igitur ob stimulum inditum nervis cutis partis affectæ, qui procul dubio diversi sunt ab iis inflammatae partis, sive ob stimulum universo nervoso systemati illatum, Vesicantia conferre credatur; perinde est sive affectæ parti sive reliquis apponantur: adeoque si ex Pringlii sententia alio loco Vesicantium appositio nocere potest; cur dolenti parti eorum applicatio nocere non possit, immo conferre, non satis assequor.

XI.

XI. Quæ cum ita se habeant, inconsulto etiam agunt ii, qui in Peripneumoniis quoque id remedium thoraci applicitum summopere conferre prædicant; propterea quod nonnullos Acuta Febre, pectorisque inflammatione detentos Vesicatorio satis amplo thoraci admoto convalescere observaverint. Quod sane negare non audeo: at ostendant sola Vesicatorii opera id evenisse. Etenim plurimos pluribus Vesicatoriis e contrario ad sepulchrum ire vidi; quin immo plures etiam sine Vesicantibus, similibus omnino morbis affectos evadere observavi sæpissime. Nonne melius igitur est, minori; quo fieri potest incommodo ægros curare?

XII. Quum itaque cantharides in nerveas corporis partes agant; & salubris ipsarum effectus non tam ab illa parva lymphæ copia, quam excitata ulcera fundunt, quam potius a stimulo, quo nerveum systema ad excutiendam morbificam materiam commovetur, dependeat; in proclivi est intelligere Vesicantia iis morbis conferre, qui ex languore & imbecillitate motus, solidorum scilicet atonia proficiuntur, ubi certe stimulo & incitamento opus est: in corporibus etiam temperamenti phlegmatici, & melancholicæ constitutionis, habitusque spongiosi, & obesi. Contra vero summopere noxia esse ubi corpus acutioris est sensus; ægerque a levissima causa animo movetur; habitus corporis strictior, macilentior; atque dum morbus in paroxysmo & vigore est constitutus. Huc
ap

apprimè spectat quod scribit Aetius, in *se-*
gnioribus, ubi carnea moles, utile reme-
dium vesicantia; in calidis autem & siccis
corporibus, & affectionibus, his non utor.

XIII. Nocent pariter in febribus acutis,
ubi vigilæ assiduæ, & deliria adfunt, vel
imminent, multo magis si accedant motus
jæstigativi in carpis. Diserte monet Prosper
Alpinus (19): *Nunquam, inquit, probare po-*
tui in acutis febribus Vesicantium usum
quod calorem febrilem augeant, vigilias do-
loremque concitent, & deliria inducant, co-
ctionem impediant, non minus & motui hu-
morum obsint, quum incertus sit locus ad
quem, vel per quem crisis sit futura. No-
cent præterea in Apoplexia sanguinea cum
pulsu valde intenso. Infesta denique Vesica-
toria sunt capite vulneratis cum vomitu; Ce-
rebrique læsi symptomatibus; convulsiones e-
nim excitant.

XIV. Restat modo ut paucis exponamus quid
agendum cum jam in hujusmodi ægritudinibus,
in quibus nocere diximus, Vesicatoria apposi-
ta deprehenduntur. Noxii eorum effectus
nonnisi iisdem fortissimis antidotis veneno-
rum, lacte scilicet, emulsionibus seminum
frigidorum, & camphoræ interno usu obtun-
di possunt, atque præscindi.

F I N I S.

(19) De Medicina Methodicæ lib. V.

